

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Siim Seim

NÕUDED SÜNDMUSKOHA VAATLUSELE JA
VAATLUSPROTOKOLLI KOOSTAMISELE MAISMAAPIIRI
ALASTES SÜÜTEOMENETLUSTES LÕUNA PREFEKTUURI
NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:
Riina Kroonberg, MA

Muraste 2013

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Juuni 2013
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Nõuded sündmuskoha vaatlusele ja vaatlusprotokolli koostamisele maismaapiiri alastes süüteo menetlustes Lõuna prefektuuri näitel.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Требования к осмотру места происшествия и к составлению протокола осмотра места происшествия в производствах по делам о виновных деяниях по вопросам сухопутной границы на примере Южной префектуры.</p>	
Töö autor: Siim Seim	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Käesoleva lõputöö autor on keskendunud oma töös sündmuskoha vaatlusele. Töös analüüsib autor sündmuskoha vaatluse taktikalisi soovitusi ja nõuandeid, sh millised on vajaminevad tehnikavahendid piirialaste süütegude sündmuskohtade vaatlusel ja kuidas vaatlusega kogutud andmeid talletada vaatlusprotokollis. Eesmärgi täitmiseks teostas autor lisaks ka empiirilise uuringu Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordoni juhtide ja ametnike hulgas, et uurida milliseid tehnikavahendeid ametnikud sündmuskoha vaatlust tehes kasutavad, millistest tehnikavahenditest on puudus ning millistest nõuannetest, soovitustest ja seadustikest lähtutakse sündmuskoha vaatlusel. Lõputöö peamiste tulemustena saab väita järgmist; sündmuskoha vaatluse taktikalised nõuanded ja soovitused on piisavad kvaliteetseks sündmuskoha vaatluseks. Väga oluline on sündmuskoha kaitsmine ja tehnikavahendite olemasolu. Uuringust selgus, et Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordonitel napib tehnikavahendeid ja neil puudub ka asjakohane nimekiri tehnikavahenditest. Olemasolevad tehnikavahendid on amortiseerunud ja ei ole piisavad kvaliteetsed sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks. Lõputööl on oluline praktiline väärtus, kuna annab kokkuvõtva ülevaate sündmuskoha vaatlusele esitatavatest nõuannetest ja lisaks koostas töö autor ka piirialaste süütegude menetlejate tarvis nimekirja tehnikavahenditest kvaliteetsemaks jälgede kogumiseks sündmuskohalt. Antud töö sobib õppevahendiks Lõuna prefektuuri piirivalvebüroo töötajatele. Lõputöö kogu maht on 51 lehekülge.</p>	
Võtmesõnad: sündmuskoha vaatlus, sündmuskoha kaitse, tehnikavahendid, vaatlusprotokoll, jalatsijalg.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: осмотр места происшествия, защита места происшествия, технические средства, протокол осмотра, след обуви.	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele:	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS.....	4
1. KRIMINAALMENETLUS	7
1.1. Kriminaalmenetluse olemus ja eesmärk.....	7
1.2. Tõendite kogumine kohtueelses menetluses	8
1.3. Uurimistoimingud	10
2. SÜNDMUSKOHA VAATLUS	12
2.1. Sündmuskoha vaatluse mõiste.....	13
2.2. Ettevalmistavad toimingud enne sündmuskohale minekut	14
2.3. Tehnikavahendid.....	17
2.4. Toimingud sündmuskohale jõudmisel	21
2.5. Sündmuskohaga tutvumine, selle taktika ning töö etapid	23
3. TULEMUSTE NING KÄIGU TALLETAMINE	28
3.1. Sündmuskoha vaatlusprotokoll: sissejuhatus, põhiosa, lõpposa.....	28
3.2. Sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamine	30
4. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	32
KOKKUVÕTE.....	36
PE3IOME.....	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	40
LISAD	42
LISA 1. Ebaseaduslike piiriületuste arv aastate lõikes:.....	42
LISA 2. Sündmuskoha vaatlusprotokoll	44
LISA 3. Ankeetküsitlus.....	47
LISA 4. Tehnikavahendite nimekiri	49
LISA 5. Piiririkumise rajooni (koha) ühisvaatluse akt	50

SISSEJUHATUS

Käesolev lõputöö on koostatud järjena eelmisel õppeaastal kaitstud kursusetööle. Lõputöö käsitleb peamiselt sündmuskoha vaatlusega seonduvat süüteo menetlustes, sh on töös antud põgus ülevaade ka kriminaalmenetlusest, kuna ka väärteomenetlustes tuleb tõendite kogumisel lähtuda suures osas kriminaalmenetluse seadustikus sätestatust. Autor keskendub ja analüüsib kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi : KrMS) § 83 lg 2 p 1-e. § 83 lg 2 p 1-s sätestatud vaatlusobjekti – sündmuskoha vaatlust. Kriminaalmenetluse seadustik § 83 sätestab küll vaatluse eesmärgi ning seda, mida vaadeldakse. Seadus ei sätesta, kuidas peaks sündmusk kohta vaadeldes toimima. Selleks, kuidas peaks toimima sündmusk kohta vaadeldes, kuidas fikseerida sündmuskohalt leitud jäljed, milliseid tehnikavahendeid nõuab jälgede kogumine, sellel eesmärgil uurib ja analüüsib käesoleva töö autor sündmuskoha vaatluse taktikast lähtuvaid soovitusi ja nõuandeid. Lõputöö raames on läbiviidud ka empiiriline uuring Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordonites (Saatse, Piusa, Värskä, Luhamaa).

Töö autor soovis eelmise aasta kursusetöö teemat edasi uurida, kuna sündmuskoha vaatlus on piirialastes süütegudes selleks ainumaks teeks, mille tulemusena saadakse teada, mis laadi ületusega on tegu (salakauba vedu, immigratsioon). Vastavalt statistikale on alates 2010. a ebaseaduslike kontrolljoone ületuste arv kasvanud nelja kordselt (Lõuna prefektuur, piirivalvebüroo piiriturvalisuse talitus, vt LISA 1). Siinkohal lähtus töö autor ka enda kogemustest maismaapiiril praktiliselt olles, kus suurem huvi tekkiski sündmuskoha vaatluse suhtes, kuidas seda teostada ning kuidas jälgi tulemuslikult talletada ning fikseerida. Statistika andmetel on ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise arv kiirelt kasvanud, siinkohal tähendab see ka seda, et kõik ületused tuleb fikseerida, mistõttu on kasvanud ka vajadus kvaliteetsema sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks ja tehnikavahendite olemasoluks. Selleks, et piiriületusi fikseerida on abiks sündmuskoha vaatlus, kus toiminguga käigus kogutakse andmeid ületuse kohta ning tulemused fikseeritakse sündmuskoha vaatlusprotokollis. Selleks, et jälgi tulemuslikult ning kvaliteetselt koguda peab selleks olemas olema kaasaegsed ja kvaliteetsed tehnikavahendid. Vesteldes kordoni juhtidega selgus, et neil puuduvad

kaasaegsed tehnikavahendid sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks. Sellest eeldusest lähtuvalt tekkis töö autoril lisaks temaatika teoreetilisele käsitlemisele soov viia läbi ka empiiriline uuring. Töö aktuaalsus seisneb selles, et Lõuna prefektuuril maismaapiiri kordonitel puuduvad kvaliteetsed tehnikavahendid ning neil puudub ka tehnikavahendite nimekiri, mille alusel saaksid nad endale vajaminevaid tehnikavahendeid tellida. Sellest tulenevalt kannatab kvaliteetse sündmuskoha vaatluse teostamine, mille tulemusel ei pruugita leida kõiki süüteoga puutumuses olevaid jälgi/asitõendeid. Lisaks kvaliteetsete tehnikavahenditele ja tehnikavahendite nimekirja puudumisele seisneb töö uudsus teema esmakordsel käsitlemisel piirivalve valdkonnas sündmuskoha vaatluse aspektist lähtuvalt.

Käesolev lõputöö koosneb neljast põhipeatükist, milles antakse ülevaade kriminaalmenetlusest, sündmuskoha vaatlusest, vaatlusprotokollide erinevatest osadest ning empiirilise uuringu tulemustest. Lõputöö näol on tegemist kvalitatiivse uurimisega, mille raames kasutab autor analüüsivat uurimismeetodit. Käesolevas lõputöös on kasutatud õigusakte 18.02.2013 seisuga redaktsioone.

Töö autor on seisukohal, et tugevad teadmised teoorias tagavad parima praktika. Ka ilma teoreetiliste teadmisteta võib sündmuskohta vaadelda, kuid selliselt toimides võib jääda vaatemata olulised objektid, mis aitavad kaasa sündmuse lahendamisele või koguni rikkuda leitud tõendid või need üldsegi avastamata jätta. Seega käesoleva lõputöö põhirõhk langeb just sündmuskoha vaatluse taktikalistele soovitudele, mis aitavad kaasa antud toimingute teostamisele ja jalatsijälgede talletamise võimalustesse.

Käesoleva lõputöö **eesmärk** on uurida, kas sündmuskoha vaatluse menetlustaktika nõuanded ja soovitud on piisavad kriminaalmenetluse seadustiku §-s 83 sätestatud eesmärgi täitmiseks ning välja selgitada milliseid tehnikavahendeid kasutavad piirialastes süütegudes maismaapiiridel sündmuskohavaatlust teostavad menetlejad ja millistest tehnikavahenditest on puudus. Selleks, et käesoleva töö eesmärki täita uuris töö autor Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordoni juhtidelt ja ametnikelt, milliseid tehnikavahendeid nad sündmuskoha vaatlust tehes kasutavad, millistest tehnikavahenditest neil puudus on ning millistest nõuannetest, soovitudest ja seadustikest nad lähtuvad sündmuskoha vaatlust teostades.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas lõputöö autor järgmised **uurimisülesanded**:

- 1) Analüüsida menetlustaktika nõuandeid ja soovitusi sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks, koosmõjus seaduses sätestatud eesmärgiga.
- 2) Välja selgitada milliseid tehnikavahendeid kasutavad Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordonid sündmuskoha vaatlust teostades.
- 3) Koostada nimekiri vajaminevatest tehnikavahenditest sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks maismaapiiril.

Uurimisküsimused:

- 1) Millised tegevused on vajalikud enne sündmuskohale jõudmist?
- 2) Kuidas aitavad menetlustaktika soovitusel ja nõuanded kaasa sündmuskoha vaatluse teostamisele, et täita kriminaalmenetluse eesmärk?
- 3) Milliseid tehnikavahendeid kasutatakse hetkel maismaapiiril ning millistest tehnikavahenditest on puudus?

Töö kirjutamisel on kasutatud allikaid, mida kasutas ka töö autor õppimisel ja need võivad mõistete osas olla vananenud. Teadupärast on elus toimunud arengud ja muudatused ka selles valdkonnas, siis on teatavad mõisted kaasajal teistsugused, kui viidatud allikates. Põhiolemuselt on viidatud allikates olevad teoreetilised soovitusel ja nõuanded igati asjakohased ja rakendatavad ka kaasajal. Meie tänases kriminaalmenetluses ei ole enam mõistet uurija, on menetleja. Mõiste iseenesest on muutunud, kuid selle sisuline tähendus ning tegevus on jäänud samaks.

1. KRIMINAALMENETLUS

Kriminaalmenetlus on omalaadne lakmuspaber, mis näitab riigi prioriteete: kas selleks on üksikisik ja tema õigused või riik ja kord. Tähtsad on mõlemad, kuna just kriminaalõigus on see koht, kus nimetatud huvid teravalt võivad põrkuda. Kriminaalmenetlusõiguse kaudu saab riik võtta inimeselt tema suurima hüve – vabaduse, paljudes riikides ka elu. Kriminaalmenetlus on selleks ainumaks teeks, mille kaudu karistusõigust kohaldatakse, teeks, mille lõpp-punktis muutub süüdistatav kurjategijaks, et kurjategijaks muutuks ainult vaid see, kes tõepoolest on talle ette heidetava teo toime pannud, selles on kriminaalmenetlusel täita äärmiselt oluline roll. (Prükk...2000)

Kriminaalmenetlus on üks menetluse kui sotsiaalse fenomeni alaliike. Kriminaalmenetluse põhiolemuseks võib lugeda teatud napi sotsiaalse ressursi jagamist sel viisil, et jagamise tulem oleks legitiimne, st ühiskonnas siduvana aktsepteeritav. Karistusõiguse nimetusest ning selle dogmaatikas valitsevast arusaamast lähtuvalt saab öelda, et kriminaalmenetluses jagatavaks napiks ressursiks on:

1) riigipoolne karistusõiguslik reageering toimepandud kuriteole ehk niinimetatud kuriteo järelmid; 2) kuriteo kui minevikusündmuse asjaolude selgitamine; 3) üldjuhul kahtlustatava nõusolekut eeldav riigipoolne kriminaalmenetlusõiguslik reageering kuriteotunnustega teole (Kergandberg ja Sillaots 2006:11).

1.1. Kriminaalmenetluse olemus ja eesmärk

Kriminaalmenetlus mõistena tähendab kriminaalasjade kohtueelset ja kohtulikku menetlust (Maurer 2000:157). Kriminaalmenetluse ülesandeks ei ole ainult kuriteo asjaolude selgitamine, vaid kuriteos kahtlustatava põhiõigusi tagav kohtlemine ning tema alusetu kahtlustamise välistamine (Kergandberg ja Sillaots 2006:12-13).

Ilmselgelt pole alust kahelda selles, et kriminaalmenetluse näol on tegemist ühe inimtegevuse valdkonnaga ja et kriminaalmenetlust on võimalik analüüsida

inimtegevuse erinevatest liigitustest lähtuvalt. Juristid on seisukohal, et kriminaalmenetlus on üks õigust rakendava tegevuse alaliike, kus õiguse realiseerimise üks vorme kujutab endast pädevate riigiasutuste tegevust õigusnormide üldist laadi ettekirjutuste kohaldamisel konkreetsete elujuhtumite ja isikute suhtes. (Kergandberg ja Sillaots 2006:15-16)

Dolja (1996:55 ref Kergandberg ja Sillaots 2006:27), vene kriminaalmenetluse teoreetik, on väitnud, et kriminaalmenetluse algupäraks on tõend. Samas kinnitab ta, et tõendid tekivad alles kohtuotsuse kuulutamisel, sest alles sel momendil otsustatakse ühe või teise tõendi tõsikindlus.

Töö autor nõustub Kergandbergi ja Sillaotsa seisukohaga, et kriminaalmenetluse ülesandeid on erinevaid, alustades kuriteo asjaolude välja selgitamisega ning lõpetades kahtlustatava põhiõiguste tagamisega. Keegi ei ole kriminaalmenetluses kohustatud oma süütust tõendama, vaid riik peab tõendama kahtlustatava süü. Kriminaalmenetluse käigus saab inimeselt võtta tema kõige suurema hüve – vabaduse, kuid see ei ole eesmärk. Sellega rõhutabki töö autor, et kriminaalmenetlus on vahend kellegi süü tõendamiseks. Analüüsides vene kriminaalmenetluse teoreetiku J. Dolja väidet, et kriminaalmenetluse algupäraks on tõend ja siis kinnitust, et tõendid tekivad alles kohtuotsuse kuulutamisel, siis töö autor ei saa nõustuda sellega, et tõendid tekivad alles kohtuotsuse kuulutamisega. Oletame, et punktis A tapeti inimene ning tapmise vahendiks oli nuga, kus on ka sõrmejäljed. Sündmuskoha vaatlusega leitakse see nuga, millega pandi toime kuritegu ja ekspertiisi käigus selgub, et antud süüteo kahtlustatava sõrmejäljed ühtivad kuriteo paigalt leitud noal olevate sõrmejälgedega. Järelikult on meil juba enne kohtuotsuse välja kuulutamist olemas kindel asitõend selle kohta, et kinnipeetud kahtlustatav võis panna toime kuriteo leitud noaga.

1.2. Tõendite kogumine kohtueelses menetluses

KrMS § 211 sätestab kohtueelse menetluse eesmärgiks tõendusteabe kogumise ja muude tingimuste loomise kohtumenetluseks. Lisaks märgitakse ära, et kohtueelses menetluses selgitavad uurimisasutus ja prokuratuur kahtlustatavat ja süüdistatavat õigustavad ja süüstavad asjaolud. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

Kohtueelne menetlus on vaid üheks etapiks demokraatliku õigusriigi õigust rakendavas tegevuses (Krüger 2006:13).

Kohtumenetluse lähim eesmärk enne kohtuotsuse tegemist on tõe välja selgitamine. Tõendamine ei ole käsitletav protsessina iseeneses: alati tõendatakse midagi ning tõendeid kogutakse millegi kinnituseks. Tõendid on faktid, täpsemalt materiaalsed faktid. (Rosentau 2001)

Lähtudes R. Dombrovski arusaamast, siis tõendamiseks on loetud vaid kohtumenetluse poolte tegevus, mille eesmärgiks on kogutud tõendite esitamisel ja analüüsimisel ja/või uute tõendite kogumisel ja analüüsimisel veenda kohut tõendamiseseme asjaolude olemasolus või puudumises. (Kergandberg ja Sillaots 2006:159-16)

Kohtunikule esitatakse kõik kogutud ja nõutavalt vormistatud tõendid, kus ta peab ametnikuna õigustatult langetama, justkui kohtuotsuse atribuudina, teadmusliku otsuse küsimuse all olevate tõsiasiade olemas olemisest või puudumisest. (Rosentau 2001)

Roxin (1991:145, ref Kergandberg ja Sillaots 2006:157) toob välja, kuidas võiks tõendamise temaatikat alustada. Tõendamine tähendab kohtunikus veendumuse kujundamist teatud asjaolude olemasolu kohta. Kohtumenetluse õigus kehtestab, millised tõendid ja meetodid on nende hankimiseks lubatavad. Kui tõendid ja meetodid on seadusega kooskõlas, siis on need seaduslikud (Rosentau 2001).

Tõendamiseks aga saab nimetada tõendamisesemesse kuuluvate asjaolude tuvastamist, mis toimub üksnes spetsiifiliste vahendite, tõendite, abil (Kergandberg, Järvet, Ploom, Jaggo 2004:21).

Tuginedes KrMS § 64 lg 1-e kogutakse tõendeid viisil, mis ei riiva kogumises osaleja au ja väärikust, ei ohusta tema elu või tervist ega tekita põhjendamatult varalist kahju. Isikut piinates või tema kallal muul viisil vägivalda kasutades või isiku mäluvõimet mõjutavaid vahendeid ja inimväärikust alandavaid viise kasutada on keelatud. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

Uurimistoimingute läbiviimisele on kehtestatud ranged nõuded. Üheks paljudest nõuetest on uurimistoimingute käigu ning tulemuste nõuetekohane fikseerimine. (Saarsoo ja Vissak 1998:8)

Uurimisasutused ja prokuratuur võivad kasutada kõiki seadusega lubatud toiminguid kohtueelse menetluse vaba kujundamise põhimõtte toimeala raames, samas peavad need olema kohased ja vajalikud tõendusteabe kogumiseks ja muude tingimuste loomiseks kohtumenetluses. (Kergandberg ja Sillaots 2006:258)

Käesoleva töö autor pooldab Klaus Roxini (Roxin) temaatikat tõendamisest. Nimelt kirjutab Roxin, et tõendamine tähendab kohtunikus veendumuse kujundamist teatud asjaolude olemasolu kohta. Töö autor on seisukohal, et veendumuse kujundamine sõltub olemasolevates tõenditest. Mida rohkem asitõendeid, seda lihtsam on kohtunikul veendumust kujundada ja otsustada, kas tõendamiseseme asjaolud on olemas või puuduvad. Kuid need asitõendid peavad olema ka kvaliteetsed ja piisavad süüüksimuse lahendamiseks. Tõendid peavad kinnitama sündmuse toimumist ja siduma kahtlustatava sündmusega, muidu võib kohtuniku veendumus kujuneda mitte süüdimõistmise suunas, vaid kaldub olema õigeksmõistmise suunas.

1.3. Uurimistoimingud

Uurimistoiming on uurija poolt teostatav menetlustoiming, mis on suunatud vahetult tõendi saamisele (Maurer 2000:348). Kriminaalmenetluse sisuks on eri liiki menetlustoimingud, sinna kuuluvad ka need, mille eesmärk on tõendamiseseme asjaolude selgitamiseks vajaliku tõendusteabe kogumine (Lindmäe 1995:7).

Kriminaalmenetluses tõendamiseseme asjaolud on järgmised:

1) kuriteo objektiks olnud kriminaalõiguslikult kaitstud väärtus; 2) kuriteo tehioolud: kuriteo toimepanemise aeg, koht, viis ning sõltuvalt kuriteost kuriteoga põhjustatud kahju laad ning suurus, samuti põhjuslik seos kuriteo ja tagajärje vahel; 3) isik, kes kuriteo toime pani; 4) kuriteo toimepannud isiku süü; 5) andmed, mis iseloomustavad isikut, kes sooritas kuriteo ning muud tema vastutust mõjustavad asjaolud; 6) kuriteo toimepanemist soodustanud põhjused ja tingimused; 7) kuriteokoosseis (KrMS § 62; Lindmäe 1995:7).

Uurimistoimingute liigid on:

1) vaatlus (alaliigid: sündmuskoha vaatlus, laiba vaatlus, dokumendi, muu objekti või asitõendi vaatlus, isiku läbivaatus, posti- või telegraafisaadetise läbivaatus); 2)

ülekuulamine; 3) vastastamine; 4) ütluste seostamine olustikuga; 5) äratundmiseks esitamine; 6) läbiotsimine; 7) uurimiseksperiment (Kergandberg ja Sillaots 2006:260).

Et uurimistoimingut plaanida, kavandatakse kõigepealt selle taktika, mille eesmärkidest lähtudes määratakse kindlaks, kuidas seda toimingut läbi viia. Uurimistoiming ise algab selle rakendamisega. Uurimistoimingu rakendamisel selgitab uurija kõigepealt kahtlustatava, kannatanu ja tunnistaja, samuti teiste uurimistoimingu osalejate isikuandmed ning uurimistoimingu eesmärgi. Kõik see viiakse läbi üldjuhul päevasel ajal. Uurimistoimingu kohaks on uurija tööruum või uurimistoimingu laadist ja eesmärkidest sõltuvalt mõni muu ruum, samuti paikkond. Uurimistoimingut võidakse läbi viia kahes järgus: enne uurimistoimingu kohale minekut ja kohapeal, seda sellisel juhul, kui uurimistoimingut teostatakse väljaspool uurija tööruumi. (Lindmäe 1995:9-11)

Töö autor nõustub eelnevate autoritega uurimistoimingu alustamise ehk rakendamise etapi (taktika kavandamine) vajalikkusega. Kuna selles etapis tehakse kindlaks isik, kelle osalusel toimingut teostatakse. Samuti H. Lindmäe seisukohaga, et enne uurimistoimingu plaanimist on vaja kavandada selle taktika. Kuna taktika on just see, mis tagab, kui palju infot suudetakse koguda. Kindlasti annavad kõik uurimistoimingud väärtuslikku informatsiooni, kuid töö autor on seisukohal, et oskusliku sündmuskoha vaatlusega kogutakse kõige enam ja kvaliteetsemaid tõendeid, sellest räägib ka järgnev peatükk.

2. SÜNDMUSKOHA VAATLUS

Sündmuskoha vaatlus on sisuliselt selle materiaalse seisukorra uurimine, seda saab võtta kui loominguulist protsessi, mis on suunatud kuriteo mehhanismi mõttelisele taasloomisele, uuritava sündmuse osaliste füüsiliste ja psüühiliste omaduste iseloomu eesmärkide teada saamisele. (Бастрыкин 2011)

Sündmuskoha vaatluse eesmärk KrMS § 83 lg 1-e järgi on koguda kriminaalasja lahendamiseks vajalikke andmeid, avastada kuriteojäljed ja võtta ära asitõenditena kasutatavad objektid. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

KrMS § 83 lg 2 liigitab vaatlusobjektina sündmuskoha ning ka teisi objekte ja esemeid (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003). Töö autor ei kajasta neid käesolevas töös, sest antud töö käsitleb vaatlusobjektina sündmuskohta ja selle juurde kuuluvat sündmuskoha vaatlusprotokoll.

KrMS § 83 lg 3 sätestab, et kui vaatluse igakülguse, täielikkuse ja objektiivsuse aitavad tagada kahtlustatav, süüdistatav, tunnistaja, asjatundja või kannatanu selgitused, siis kutsutaks nad vaatluse juurde. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

Vastavalt KrMS § 84 lg 1-e toimetatakse sündmuskoha vaatlust kuriteo toimepanemise kohas, või kohas, mis on seotud kuriteo toimepanemisega. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

KrMS § 83 ja § 84 – s sätestatud eesmärgid on autori arvates olulised. Vaatluse eesmärgi ning selle, mida mõistetakse vaatlusobjektide all, sätestab KrMS § 83. Veel sätestatakse sündmust pealt näinud või sündmuse toime pannud isiku kaasamine, kui see aitab tagada vaatluse igakülguse, täielikkuse ja objektiivsuse. KrMS § 84 lg 1 sätestab, kus toimetatakse sündmuskoha vaatlust. Lähtudes KrMS § 84 lg 1-st jäeldab töö autor, et ühe kuriteo puhul on võimalik läbi viia rohkem kui üks vaatlus. Ehk siis näiteks tapmise puhul: isik mõrvatakse punktis A, kuid transporditakse punkti B kuriteo jälgede varjamiseks. Kui vaatlusega selgub, et punkt B polegi tapmise koht, läheb see ikkagi vaatluse alla ning vaatluse käigus selgub ka õige koht, kus isik tapeti. Üldjuhul

on see koht, kus isik tapeti, sündmuskoht, seal toimus kuriteosündmus ja see kuhu viidi laip, on sündmuskohaga puutumuses olev või seotud koht.

2.1. Sündmuskoha vaatluse mõiste

Vaatlus on protsessuaalne tegevus, mis seisneb materiaalsete objektide, nende tunnuste, omaduste, seisundi ja vastastikuse paiknemise tuvastamises vaatluse teostamise ja uurimise ajal. Vaatluse eesmärk on tõestatud faktide kindlaks tegemine ja nende kinnitamine. Vaatluse olemus seisneb vaid talle omases iseloomus ja sisus. Vaatlust teostav isik teeb seda isiklikult, vahetult erinevate meelte või teaduslik-tehniliste vahendite abil. (Бастрыкин 2011)

Isiklikult ja vahetult veendutakse faktide olemuses ja iseloomus ning tingimustes, mis omavad tähtsust tõe välja selgitamisel. Vaatlus aitab välja selgitada sündmuse lahenduse ja teisejärgulise tähendusega detaile, faktide füüsilise ja psühholoogilise loomuse ja annab tõe uurija mõtteliseks tegevuseks ning piirab selle hajumist. (Бастрыкин 2011)

Sündmuskoha vaatlust tehakse kohas, kus pandi toime kuritegu või millel on sellega muu seos. Ühtlasi hõlmab sündmuskoha vaatlus ka tema vahetut lähedast ümbrust, kust on võimalik koguda tõendamisel vajalikke andmeid. Sündmuskoha vaatlus ei ole kompleksne uurimistoiming, vaid sihipärane toiming, mille sisuks on tõendusteabe kogumine. Eristatakse kahte vaatlustoimingut: esmane ja uus. Esmavaatlust teostatakse siis, kui sündmuskohale minnakse esimest korda. Uus vaatlus esineb täiend- või kordusvaatlusena. Täiendvaatluse eesmärgiks on juba uuritud objektide kohta saadud andmete täiendamine või nende objektide uurimine, mida varem pole uuritud. Kordusvaatlust teostatakse uuesti osaliselt või kogu sündmuskoha ulatuses. (Lindmäe 1995:103)

Sündmuskoha vaatlus on edasilükkamatu uurimistoiming. Viivitamine vaatlusega tähendab saadava tõendusteabe vähenemist või koguni selle hävinemist. Sellepärast ongi sündmuskoha vaatlus asendamatu uurimistoiming. Samuti peab sündmuskoha vaatlust toimetama igakülgelt, täielikult ja objektiivselt, kuna seda ei saa hiljem võrrelda esmavaatluses kogutud andmete mahuga ja tõendamise seisukohalt võrdväärsete tulemustega. Samuti on sündmuskoha vaatluse eesmärgiks avastada ja

talletada mitmesuguseid jälgi ning ära võtta asitõenditena kasutatavaid objekte, tagades nende esialgse kuju säilimise ning puutumatus. (Somer 1996:5-6)

Töö autor nõustub täielikult seisukohaga, et sündmuskoha vaatlus on asendamatu uurimistoiming. Paljud kuriteod pannakse toime ruumides või maastikul. Ülalpool välja toodud sündmuskoha vaatluse mõistest järeldab töö autor, et sõna asendamatu all mõeldakse sündmuskoha vaatluse eripära tõendusteabe kogumisel. See tähendab seda, et sündmuskoha vaatlusega kogutakse kriminaalasjas valdav osa asitõendeid. Ühegi teise uurimistoiminguga ei koguta nii palju informatsiooni, kui seda tehakse sündmuskoha vaatlusega. Nii näiteks võidakse ülekuulamisega koguda küll üksikuid momente sündmuskoha olustikust, kuid see informatsiooni maht on alati võrreldes sündmuskoha vaatlusega kogutud andmete mahust väiksem (v.a juhtudel, kus sündmust otse pealt nähakse, siis võidakse saada ka olulist informatsiooni ülekuulamisega). Kõik, mis sündmuskohal tehakse fikseeritakse protokollis ning nende andmete talletamisel lähtutakse lisaks taktikale ka seadusest. Nõuete eiramine võib vaatlusel saadud informatsiooni minetada ning sellega oma tõendusliku tähenduse kaotada. Töö autor järeldab ja on seisukohal, et sündmuskoha vaatlus on üks esmasemaid toiminguid toimepandud kuriteo või õnnetuse puhul, kus tuleb alati toimida taktika soovitusi ja nõuandeid arvestades ja järgida seaduse raamistikku.

2.2. Ettevalmistavad toimingud enne sündmuskohale minekut

Kui uurijale teatatakse sündmusest, kus on vaja teostada sündmuskoha vaatlust, peab ta enne sündmuskohale minekut:

1) koguma lähteandmeid; 2) tagama sündmuskoha kaitse; 3) organiseerima koostööd uurimisasutustega (vt KrMS § 31 lg 1); 4) kindlaks määrama sündmuskoha vaatluses osalejad (Lindmäe 1995:104).

Lähteandmeid vajatakse nii sündmuskoha vaatluse ettevalmistamisel, kui ka selle uurimistoimingu teostamisel. Lähteandmete kogumisel selgitatakse sündmuse laad, kus ning millal sündmus toimus ja kannatanu. Samas peab ka täpsustama, kui kaugel asub sündmukoht ja milline on sinna juurdepääs. Kõik sellised andmed saab uurija temale sündmusest teatanud isikult, peale nende andmete täpsustatakse selle isiku andmed, kes teatas sündmusest. Kõik andmed, mis sündmuskoha vaatluse tulemusel saadud ning

nende andmete kasutamine tõendamisel oleneb sellest, kas sündmuskoha olustik on peale kuriteo toimepanemist muutmata. (Lindmäe 1995:104)

Kõige tavalisem sündmuskoha muutmine toimub sissemurdmistel, kus isik, kes teavitab sissemurdmisest ning samas on ka kannatanu, hakkab enne uurija saabumist korrastama ruume. Sellepärast tulebki alati hoiatada isikut, et ta ise ei rikuks sündmuskohta, ega lubaks seda teha ilma tungiva vajaduseta ka kellelgi teisel, vaid tagaks sündmuskoha puutumatus. Vahel on sündmuskoha olustiku muutmine paratamatu nähtus, näiteks arstiabi andmisel kannatanule, kus tahtmatult muudetakse sündmuskoha olustikku, millega kaasneb tõendusteabe vähenemine ning kättesaadavus. Kuid see ei ole ainuke tegur, mis raskendab vaatluse tegemist ning tõendusteabe kogumist. Mängu tulevad ka ilmastiku olud, kui vaatluspaik on väljaspool ruume. Vihm peseb maha esemele jäänud vere, lumesajus või tuisus hävivad jalatsijäljed, tuul kannab sündmuskohale maha jäänud kergeid esemeid laiali. Vältimaks selliseid nähtusi asetatakse esemetele linasid, vihma kaitseks, jalatsijälje kaitseks asetatakse jäljele kast või karp (kile – Lall 2009:16), et lumi, tuisik ei moonutaks jälge. (Lindmäe 1995:104-105)

Järgnevalt toob töö autor välja erinevuse sündmuse teavitamisest politseis ja piirivalves. Lindmäe räägib, et lähteandmete kogumisel peab uurija välja selgitama ka sündmusest teatanud isiku, siis piirivalves on see märksa lihtsam (st kui uurija peab selgitama ka selle isiku andmed, kes juhtumist teatab siis piirivalves seda ei tehta, kuna enamasti avastavad toimkonnaliikmed juhtumi), lähtutakse piirivalvemäärustikust. Kuna enamasti avastavad toimkonnaliikmed ebaseadusliku kontrolljoone ületamisele viitavad jäljed ning edasine tegevus toimub neil vastavalt piirivalvemäärustikule, kus sündmuse avastamisest teavitatakse koheselt LCC (korrapidaja) ametnikku ning talle edastatav teade peab sisaldama juhtumi olemust, täpset kohta ning osalejaid (Piirivalvemäärustik, peadirektori 16.12.2011 käskkiri nr 488).

Uurija organiseerib ka koostööd teiste asutustega vajalike jälitustoimingute läbiviimiseks. Näiteks tuleb viivitamatult kasutada jälituslikke vahendeid kurjategija jälitamiseks ja tema kinnipidamiseks. Jälitustegevusteks ja sündmuskoha vaatluse abistamiseks moodustab uurija uurimisasutuse töötajates töögrupi, kes teda aitavad. Grupi koosseis sõltub alati uuritava sündmuse laadist. Gruppi võib kuuluda kriminaalpolitseiinspektori kõrval veel teisi uurimisasutuse liikmeid, näiteks teenistuskooera kasutamine, siis kuulub ka sellesse gruppi teenistuskooera juht.

Teenistuskoera abil on võimalik sündmuskohal jalajälge jäänud kurjategija lõhnal jälitada teda ning koera abil on võimalik leida asitõenditena kasutatavaid esemeid. (Lindmäe 1995:105)

Uuriija otsustab enne sündmuskohale minekut samuti ka need, kes peaksid selles uurimistoimingus osalema. Eksperdi abi kasutatakse sündmuskoha täielikkuse, igakülguse ja objektiivsuse tagamiseks. Uuritava sündmuse laadist otsustatakse millise erialaga eksperti sündmuskohale kutsuda. Ekspert on uurija abiline ja täidab talle ette antuid ülesandeid, mida uurija talle annab. (Lindmäe 1995:106)

Uue instituudina on tänases kriminaalmenetluse seadustiku § 109¹ lg 1-e tuginedes asjatundja, kellel on eriteadmised, kuid keda ei saa hiljem kaasata kriminaalmenetlusesse eksperdina. Asjatundjat on võimalik kasutada keerukate sündmuskohtade uurimisel. (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003)

Erandjuhul võidakse sündmuskoha vaatlus edasi lükata, see otsustatakse sündmuskohal. Kui sündmusest teatati õhtul või öösel, tuleb kohe pärast vajalikke ettevalmistusi minna sündmuskohale. Mida rohkem aega möödub uuritavast sündmusest, seda vähem võidakse saada sündmuskohalt tõendamiseseme asjaolude kohta andmeid. Vaatluse edukuse eelduseks on kohene sündmuskohale saabumine. (Lindmäe 1995:106-107)

Töö autor nõustub Lindmäe seisukohaga selles, mida peab uurija enne sündmuskohale minekut tegema. Töö autori arvates on ülalpool loetletud tegevustest kõige tähtsamad sündmuskoha kaitse tagamine ning tehnikavahendite olemasolu ja kasutamine ning nende töökorras olek, samuti teadmised ja oskused. Ilma sündmuskoha kaitseta muutub sündmuskoha olustik ning võidakse rikkuda asitõendeid. Oletame, et Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelisel ajutisel kontrolljoonel X asukohas toimus ebaseaduslik piiriületus, kus toimkond fikseerib ära koha, kust leiti jalatsijäljed. On ilmselge, et peale jalatsijälgede avastamist otsitakse ka lähiümbrus läbi, et leida teisigi jälgi/esemeid, mis viitavad ebaseaduslikule piiriületusele. Hooletul tegutsemisel võidakse ära rikkuda sündmuskohal olevaid jälgi ning muuta ka olustikku, mis mõjutab sündmuskoha edukat uurimist. Selleks, et seda ei juhtuks, arvab töö autor, et sündmuskoha kaitse tagamist peaks rõhutama igal pool, olgu see siis seotud piiriületustega või sissemurdmistega. Kui juba on toimunud näiteks sissemurdmine, siis hädavajalikeks abivahenditeks on kindlasti tehnikavahendid. Tehnika abil on võimalik leida silmale nähtamatuid jälgi ja asitõendeid, mis aitavad kaasa sündmuse edukaks lahendamiseks. Seega leiab töö autor,

et tehnikavahendid ja sündmuskoha kaitse on üheks lahutamatuks osaks sündmuskoha vaatluse teostamise juures.

2.3. Tehnikavahendid

Antud lõputöös peab töö autor sündmuskoha vaatluse teostamisel olulisimaks kahte aspekti, milleks on sündmuskoha kaitse tagamine, millest on kirjutatud eespool ning antud peatükis tehnikavahendeid. Kuna piirialastel süütegudel on asitõendiks enamasti jalatsijäljed, mis avastatakse ning mis annavad aluse selleks, et on toimunud ajutise kontrolljoone ületamine ja ka sündmuskoha vaatluse teostamiseks. Seega keskendub antud peatükis töö autor peamiselt jalatsijälgedele ning erinevatele meetoditele, kuidas jalatsijälgi talletada, fikseerida ja kaitsta ilmastiku olude eest. Samuti seletab töö autor lahti, mida mõeldakse tehnikavahendite all ja kuidas talletada jälgede rada joonisele.

Tehnikavahendite alla loetakse mitmesuguseid seadiseid, seadmeid, materjale ja riistu. Eristatakse kahte mõistet, millest üks on võte – sihipärane ja põhjendatud toiming ning meetod – võtete plaanikindel kasutamine. Enamasti on need üle võetud teistest teadusharudest. Tehnikavahendid, mida uurija vajab uurimistoimingute teostamiseks väljaspool oma tööruumi, on koondatud tehnikavahendite komplekti – uurijakohvrise. (Lindmäe 1976:7-8)

Somer (1996:27) kirjeldab tehnikavahendeid järgmiselt: „Tehnikavahenditena mõeldakse luupi ja taskulampi, ultravioletvalgustit, otsimisseadiseid, uurijakohvris sisalduvaid materjale ja riistu, aga samuti ükskõik millist vahendit, mida on otstarbekas ja võimalik kasutada vaatluse toimetamisel.”

Eelnevast tsitaadist saab välja lugeda ning järeldada, et sündmuskohaga piirnevat ala saab piirata mistahes lintidega. Väga edukalt saab spetsiaalse politsei/piirivale lindi asendada kasvõi tavalise kapronnööriaga.

Meie tänases kriminaalmenetluses ei ole enam mõistet uurijakohver. Praktikas on menetlejate poolt need kohvrid ümber nimetatud sündmuskohavaatluse kohvriks ja/või eriliigiliste süütegude järgi siis – eriliigilisteks kohvriteks. Olenemata aga nimetuse muutusest, on kohvri sisuline olemus jäänud samaks ja need sisaldavad nagu varasemaltki erinevaid tehnikavahendeid abistamiseks menetlejaid sündmuskoha vaatluse

läbiviimisel jälgede ja asitõendite fikseerimisel ja kogumisel. Teiseks erinevuseks on see, et kaasajal käivad sündmuskohtadel enamasti vastava väljaõppe saanud kriminalistid, kuid käivad ka süütegusid realselt menetlevad isikud. Seega on praktika erinev ja rakendamisprotsessis erinevate pädevate ametnike poolt tegevused aga kõigil ühised, selgitada välja tõendamiseseme asjaolud.

Tihti peale jätab ebaseaduslikult kontrolljoont ületanud isik maha endast jälgi, olgu need siis jalatsijäljed, suitsukonid, sigaretipaki vms. Maismaapiiril avastatakse enamasti juhtudel kellegi jalatsijäljed, mis on ületanud ajutist kontrolljoont seal, kus seda teha ei tohiks.

Unustada ei tohiks ka seda, et enne tehnikavahendite kasutamist informeeritakse kõiki uurimistoimingust osavõtjaid või juuresolijaid ning tehakse märkus uurimistoimingu protokollis (Somer 1995).

Kui jälg on avastatud, peab jälge kaitsma ning peale kaitsmist tuleb see koguda ja toiming fikseerida protokollis. Eesmärgi saavutamiseks valmistatakse jäljest jäljend. Jäljendi valmistamise valikul tuleb arvestada, et see peab tagama jäljes säilinud kogu informatsiooni. Selle tagamiseks kasutatakse jäljendite valmistamiseks mitmeid mooduseid ja materjale, üheks neist on kipsipulbri kasutamine. Kasutatakse tavalist meditsiinilist kipsi, hädakorral võib kasutada ka heakvaliteedilist ehituskipsi, kuid tulemused pole nii head. Kipsi hoidmiseks ja transportimiseks on mõttekas kasutada plastikpurki, millel on mitmekordne õhukindlalt suletav kaas. Jalatsijäljest jäljendi valmistamiseks kulutatakse ligikaudu 600 grammi kipsi. (Somer 1996:45-51)

Enne kipsjäljendi valmistamist on vaja jälg selleks ette valmistada. Süvendjäljest eemaldatakse uurijakohvril leiduvate vahenditega okkad ja muu puru. Kui osakeste eemaldamine jäljest võib jälge kahjustada, siis seda ei tehta. Kui jälg on puhas, piiratakse süvendjalg nelinurkse äärisega, mis võib olla puust, plastikust või plekist. Selleks, et jäljend oleks vastupidav, kasutatakse kipsi valamisel toestikku. Toestikuna võib kasutada traati, oksid jne. Kipsjäljendit saab teha kolmel viisil: kipsilahusega (valumeetod), jälge puistatud kipsi määrimisega (puistemeetod) või kipsi lahuse kallamisega jälje põhjale puistatud kipsile (segameetod). Valumeetodit kasutades tuleks jälge eelnevalt kindlustada. Näiteks, kui jälg on lumes ning õhutemperatuur on -2° kuni -20° , pihustatakse jälge külma vett, soojema ilma korral asendatakse vesi benseeni e bensooliga. (Lindmäe 1976:121)

Oletame, et jalatsijalg on liivaribal ja ilmastikuolud kehvad, nt sajab vihma, aga on vaja teostada sündmuskoha vaatlust. Sellisel juhul kaetakse leitud jälg esmalt kilega või millegi muuga, et seda kaitsta. Aga kui jalatsijälge voolab vett, mis siis teha ?

Siinkohal toob lahenduse välja A. A. Леви, ta soovib kaevata väikese kraavikese ümber jalatsijälje, et vesi jalatsijälge ei voolaks (Леви 1982).

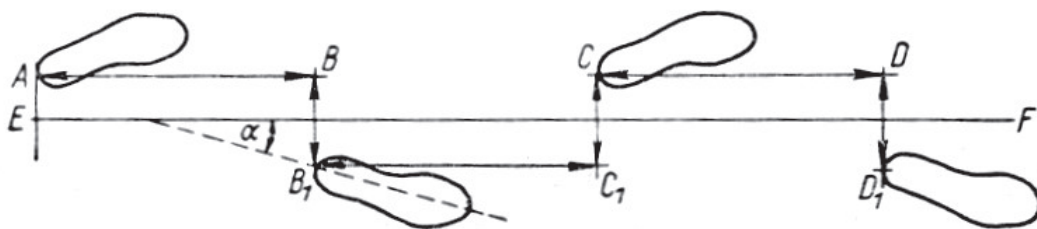
Igasuguse pinnase puhul on samuti kasutatav puistemeetod, eriti sobib see tuhkjasse pinnasesse jäetud jalajälgede ning jälge valgunud vee puhul esemeliseks fikseerimiseks. Kips puistatakse jälge sõela või marli abil 1,5 cm paksuse kihina. Seejärel pannakse kipsipulbrile või jäljes olnud veest juba märgunud kipsile toestik, millele puistatakse jäljendi vajalikku paksust silmas pidades veel kipsipulbrit ning kus pealmise kihi keskossa tehakse madal pikisüvend. Kipsipulbrile pannakse omakorda riidetükk või marli, mille läbi aegamisi kallatud vesi märgab ühtlaselt jälge puistatud kipsipulbri. Meeles peab pidama, et vett kallatakse sellise meetodi puhul seni, kuni see jääb pikisüvendisse püsima. (Lindmäe 1976:123)

Samuti on olulisel kohal sündmuskoha jälgede talletamisel joonised, skeemid, heli- ja videosalvestised ning fotod, kuna hiljem aitavad need sündmuskoha olustikku võimalikult täpselt taastada. Skeemid ning joonised määravad ära objektide asetuse, heli- ja videosalvestised aitavad talletada pilti sündmuskohast ning uurija iseenda mõttekäiku sündmuskoha vaatlusel. (Reedik...2009)

Sündmuskoha skeemile märgitakse:

1) pealkiri; 2) toimkonna koosseis; 3) kuupäev; 4) kellaeg ja koht; 5) maa-ala läbivaatuse algus ja lõpp ning valgustus tingimused; 6) mõõtkava; 7) põhja-lõuna suund; 8) riigipiiri kulgemine ja lähim piirimärk; 9) võimaluse korral kasutatakse koordinaate; 10) maastiku eripära; 11) rikkujate liikumise marsruut; 12) kaetud jäljed ja esemed (kaugus orientiiridest); 13) skeemi koostaja nimi ja allkiri (Piirivalvemäärustik, peadirektori 16.12.2011 käskkiri nr 488).

Näiteks, kui liivaribal on jälgede rada, siis käigutee korral mõõdetakse sammu pikkus, laius ja sammu nurk e põia asetuse ning mõõtmise tulemused fikseeritakse kirjalikult protokollis. (Lall 2009:17)

Joonis 1. Jälgede raja mõõtmise näidisjoonis. (Lall 2009:17)

EF – liikumise suuna joon, BB₁, CC₁, DD₁ – sammu laius, AB, B₁C₁, CD – sammu pikkus, α – sammu nurk (Somer 1996:83).

Meestel on sammu nurk tavaliselt 18° - 25°. Sammu nurga järgi on võimalik järeldusi teha inimese füüsilise seisundi, tegevuse või elukutse kohta. Vanad ja tüsedad inimesed asetavad käimisel põia paralleelselt liikumise suunajoonega või väikese nurga all varvastega väljapoole ning sama täheldatakse inimesel, kes kannab raskusi. (Lindmäe 1976:117)

Liivaribal jälgede raja olemasolu korral saaksid ametnikud neid jälgi uurides kindlaks teha, kas tegemist on mehe või naisega ning kas ta parasjagu toimetab üle ajutise kontrolljoone midagi või mitte, mis omakorda annab selgust, mis laadi ületusega tegu on (nt suituvedu). Sammunurk on üks osa neist tegevustest, mida tuleb vaadata. Eelkõige peab tähelepanu pöörama ka jälje sügavusele ning sammu pikkusele.

Liikumisjälgede ja üksiku jalajälje avastamise puhul tuleb ära määrata vaatlusprotokollis nende liikumissuund kohtkindlate objektide suhtes, st kust ja kuhu jäljed suunduvad. (Somer 1996:82)

Kipsilahuse valmistamisel kasutatakse vesilahuse kontsentratsiooni 1:1 kuni 1:2. Paksemat lahust kasutatakse siis, kui pinnas on plinkjas, niiske või jälg on jätud lumme. Kipsilahust valmistatakse kipsi vette puistates ning seda segatakse hoolikalt lapitsaga. Vastupidi toimides võivad lahusesse jääda kuivad kipsitükid. Peale segamist, 5 – 10 minutit hiljem, hakkab kips kõvastuma ning siis enam vett juurde valada ei tohiks, kuna nii saadud lahus kõvastub halvasti. Kipsilahus kõvastub umbes 30 minuti jooksul. (Lindmäe 1976:122)

Nagu mõistege uurija ning uurijakohver on praktikas muutunud ka kipsilahuse valmistamise protsess. Enam ei tehta seda nõus, vaid tripiga suletavas kilekotis.

Kipsilahuse kallamist alustatakse alati jälje esi- või tagaservast ning lahust kallatakse võimalikult jälje lähedalt, kuna kõrgelt valades võib lahuse mass jalatsijälje struktuuri rikkuda. Kipsilahuse valamisel soovitatakse kasutada paberist renni. Valades kipslahust jalatsijälge, võib vahepeal kipsi toestamiseks sisse panna toestikke, mis tugevdavad kipsi. (Lindmäe 1976:122)

Töö autorile pakkus huvi segameetodi valmistamine. Nimelt segameetodit rakendades puistatakse kõigepealt jalatsijälge kipsipulbrit, seejärel pritsitakse pulverisaatoriga külma vett jälje põhja ning kui on külm ilm, soovitatakse jäljendi valmistamisel kasutada vee asemel piiritust.

2.4. Toimingud sündmuskohale jõudmisel

Iga vaatluse liik omab taktikalist eripära, kuid on ka üldised taktika reeglid, mis jagunevad järgmiselt:

1) ÕIGEAEGSUS - kohene, esmasel vajadusel eesmärgiga nii kaua, kui võimalik kindlustada vaatlusobjektide säilitamine; 2) OBJEKTIIVSUS - täielik uurimise objektiivsus, mis tagatakse uurimise sügava analüüsi ja sünteesiga; 3) MITMEKESISUS JA TÄIUSLIKKUS - tähendab seda, et väljatoomisele ja fikseerimisele kuuluvad kõik faktilise tähendusega andmed; 4) AKTIIVSUS - vaatluse aktiivsus näeb ette uurija energilisi, sihikindlaid, initsiatiivseid tegevusi, mis on suunatud vaatluse ülesannete realiseerimisele; 5) METOODILISUS JA JÄRJEPIDEVUS - vaatluse läbiviimise õige organiseerimine ja plaanipärasus, see tähendab, et optimaalsete meetodite ja võtet kasutusele võtmine, tegevuste järjestamine, taktiliste võtete ja tehniliste vahendite ratsionaalset kasutamist; 6) UURIJA KOOSTÖÖ UURIMISASUTUSTEGA - vahend vaatluse peamiste ülesannete komplekseks lahendamiseks (Бастрыкин 2011:).

Sündmuskoha ettevalmistamist jätkab uurija ka sündmuskohale jõudmisel. Kõik see oleneb sellest, mida on jõutud eelnevalt teha ja millised toimingud vajavad veel tegemist. Pahatihti puudub sündmuskohal sündmuskoha kaitse ning alustada tuleb sellest. Kaitse tagamiseks piiratakse sündmuskohat politseilindiga. Samuti tuleks nähtavale kohale panna teade selle kohta, et ilma politsei loata on piiratud alale minek keelatud. (Somer 1996:13)

Aru saades, et sündmuskoha turvalisus on üheselt tähtis ennetamiseks asitõendite kadu, peab olema ligipääs sündmuskohale piiratud või isegi keelatud (Lee, Palmbach & Miller 2001).

Siinkohal saab töö autor väita oma praktilisest kogemusest, et sündmuskoha vaatlust teostades, ei jälgita sellist soovitud ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületuse sündmuskoha vaatlusel. Sündmuskoha käsiraamatus (Lee *et al* 2001) on välja toodud, et üheks põhikohustuseks esmasele ametnikule, kes jõuab sündmuskohale on selle kaitsmine. Seega, kui avastatakse ajutise kontrolljoone ebaseaduslik ületamine teenistuses olevate ametnike (piirivalvurite) poolt, peaksid nemad ideaalis tagama selle puutumatus ehk piirama ala lindiga või siis käepärastest (nöör) vahenditest valmistama piirdeala eristava objekti, kuni menetleja ametniku saabumiseni. Mis on aga huvitav, on see, et piirivalvemäärustikus, mille eesmärk on üldiste juhendite andmine piirivalve valdkonna teenistuse reguleerimiseks ning suunata ametnike tegevust piiri kontrollimisel, mida rakendatakse piirivalvebüroode territoriaalsetes struktuurüksustes (Piirivalvemäärustik, peadirektori 16.12.2011 käskkiri nr 488) ei tooda välja sellist punkti nagu sündmuskoha kaitse tagamine. Siinkohal ei oska töö autor antud probleemile vastust anda, kuid antud punkt võiks ka piirivalvemäärustikus kajastatud olla.

Ettevalmistavates tegevustes võidakse vajaduse korral anda arstiabi kannatanule või korraldatakse tema toimetamine raviasutusse. Mõnikord on see esmane ülesanne sündmuskohale saabumisel. Peale seda hakkab uurija teavet koguma kannatanult, sündmuse pealtnägijatel ja teistel sündmuskohal viibivatelt isikutelt. Kõik see toimub läbi vestluse, mille tulemusel saadakse andmeid sündmuskoha tehioolude kohta. (Somer 1996:13)

Järgnevalt hakkab uurija tutvuma sündmuskohaga, kus ta saab esmapildi sündmuskohast ning seob olemasoleva teabe. Liikumine toimub piki varem kindlaksmääratud rada, vältimaks olustiku rikkumist. Saadud teabe alusel otsustab uurija, millistes piirides teha sündmuskoha vaatlus. Hiljem, kui vaatlusandmed tingivad seda, võidakse sündmuskoha vaatluse piire laiendada. Kogutud olemasolevatest lähteandmetest püstitab uurija uurimisversioone. Uurimisversiooni iseloomust võib uurija anda korralduse jälitustoiminguteks või edasilükkamatute uurimistoimingute

teostamiseks. Vajadusel moodustatakse eritoimkond kurjategija tagaotsimiseks ja kinnipidamiseks. (Somer 1996:14)

Uurimistoimingu taktikat kavandades lähtutakse uurimisversioonidest, sündmuskoha ulatusest ja sündmuse laadist. Otsustatakse millises järjestuses ning kuidas on otstarbekas sündmuskoha vaatlust alustada. (Lindmäed 1995:108)

Käesoleva töö autor on seda meelt, et Lindmäe ja Someri (Somer) soovitusel, mida tuleks teha sündmuskohale jõudmisel, on väga asjakohased ja vajalikud. Töö autorit hämmastas aga probleem sündmuskoha kaitse aspektist, mille tõi välja Jaan Somer. Nimelt kirjutab ta: „Pahatihti pole kohapeal mingit sündmuskoha kaitset”. Kuigi Lindmäe sõnul on see üks esmastest tegevustest üldse enne sündmuskohale jõudmist. Sellest saab töö autor järeldada, et sündmuskoha kaitse tagamine on probleemiks. Kui ei tagata sündmuskoha kaitset, võivad hävida jäljed ja sündmuskoha olustik muutuda. Seda võidakse teha kas siis tahtlikult või tahtmatult, kas kolmandate isikute poolt või looduse mõjul.

2.5. Sündmuskohaga tutvumine, selle taktika ning töö etapid

Leonhardt, Roll, Schurich (1995:90, ref Kergandberg ja Sillaots 2006:290) toovad välja, et sündmuskohaga tutvumine on tegevus enne sündmuskoha uurimist ning selle eesmärk on saada üldine ülevaade sündmuskoha olukorrast, mitte aga veel üksikute jälgede detailidest. Kui sündmuskohaga on tutvutud, otsustatakse selle edasine sündmuskoha kaitse või muutmine ning määratakse kindlaks sündmuskoha edasise uurimise taktika. Otsustatakse, millised spetsialistid kus ja millises järjekorras sündmuskohale tööle tulevad ning see, millised spetsiaalseid vahendeid ja seadmeid on sündmuskoha uurimisel vaja. Sündmuskohaga tuleb tutvuda nii, et ise jälgi ei hävitaks.

Bastrõkin (Бастрыкин) omakorda jagab vaatluse etapid kolmeks: 1) Enne vaatluse alustamist peab uurija looma vajalikud organisatsioonilised ja tehnilised tingimused, määrama osalejad ning kindlustama nende intensiivse ja efektiivse tegevuse. Kõik need tegevused kannavad esialgset abistavat iseloomu, aga nad on vaatluse lahutamatuks osaks. See kõik moodustabki ettevalmistusliku etapi; 2) Töö etapi sisuks on vahetu vaatlusobjektide uurimine. Kui ettevalmistuse etapp omab organisatsioonilis-jaotuslikku iseloomu, siis töö etapil uurimuslikku iseloomu; 3) Lõppetapp on aeg kokkuvõtete

tegemiseks, vormistamiseks ja tulemuste hindamiseks. Iseenesest on vaatlus lõpetatud, kuid ees seisab veel taktikaliste ja organisatsiooniliste eelduste loomine lõpptulemuste kasutamiseks (Бастрыкин 2011).

Somer (1996:25) märgib, et juba sündmuskohaga tutvumisel määratletakse vaatluse esialgsed piirid, kuid need võivad muutuda ja tavaliselt muutuvad need laienemise suunas. Töö autor järeldeb, et juba sündmuskohas olles võidakse muuta sündmuskoha olustikku mitte tahtlikult sündmuskohaga tutvumisel. Leonhardt, Roll, Schurichi (Schurich) järgi, kui ollakse juba piirdeala sees ja tekitatakse sinna jälgi, muudab see sündmuskohta. Ning Someri (Somer) sõnul võivad esialgsed sündmuskoha piirid muutuda laiemaks, mis tähendab, et sündmuskoha kaitseala suureneb ja seal on juba ka sündmuskohaga tutvumise käigus tekitatud jälgi. Hiljem on raske eristada, millised jäljed on tekkinud seoses sündmusega ja millised mitte, mis tekitab põhjendamatu segadust. Töö autor arvab, et selliste olukordade vältimiseks võiks juba suurema ala korraga piirata lintidega, mis tagaks hilisema piirdeala kaitse laiendamise. Selle tulemusena oleks võimalik leida rohkem asitõendeid. Näiteks oletame, et X asukohas toimus mõrv ning see pandi toime noaga. Esmase tegevusena tagatakse sündmuskoha kaitse kuriteopaiga ümbruses, hiljem aga hakatakse seda ala laiendama, et leida veel asitõendeid või muid jälgi, mis aitavad kaasa kuriteo lahendamisele. Samas võib tekkida selline olukord, kus piirdeala taga olevad isikud võivad juurde tekitada jalatsijälgi, mille tulemusel on uurijal raske eristada kurjategija omi kolmandate isikute omadest. Seega, kui peaks tekkima vajadus piirdeala laiendamiseks, võib olla hilja, kuna keegi juhuslikest kolmandatest isikutest/pealtvaatajatest võib olla ise kurjategija ning korjata ülesse esemeid, mis viitaksid temale, kui ta neid juhuslikult maha pillanud on. Sündmuskoha vaatluse teostamisel ei tohiks taolisi juhtumeid esineda, kuid elu on alati mitmetahulisem ja selleks tuleb valmis olla.

Sündmuskoha vaatluse üheks tähtsamaks ülesandeks on kõiksuguste faktiliste andmete kogumine tõendamiseseme asjaolude kohta ning ühtki lõiku paikkonnas ja ruumis, ühtki eset ega jälge, millel võib tähtsust olla kriminaalasja õigeks lahendamisel, ei tohi vaatluse käigus kahe silma vahele jätta. (Somer 1996:16, 25)

Teostades sündmuskoha vaatlust nii piiriülestel kui ka piirialastel sündmuskohtadel, püütakse leida vastuseid küsimustele. Näiteks, millist teed kasutas kurjategija

sündmuskohale tulekul ning lahkumisel (talvel on kindlasti kergem jälgedest aru saada kui suvel)

Et faktilisi andmeid saaks koguda nii, et need ei hävineks ega ei tekitataks neile uusi jälgi, eristatakse kahte objektivaatluse tüüpi, milleks on staatiline vaatlus ja dünaamiline vaatlus.

Staatilise vaatluse korral uuritakse objekti staatilises seisundis, see tähendab, et teda ei puudutata ega paigutata ümber. Selles vaatluse etapis hinnatakse objekti ning lahendatakse küsimus tema detailseks uuringuks ja uuritakse jälgi visuaalselt. (Бастрыкин 2011). Näiteks ajutise kontrolljoone ületamine talvel X asukohas, vaadeldakse jalatsijälgi, mis tulevad selleks mitte ettenähtud kohas Eesti Vabariiki.

Dünaamiline objekti liikumise vaatlus: paigutatakse objekt ümber, liigutatakse, avatakse, vajadusel võetakse lahti, kaetakse. Objekti vaadeldakse igakülselt, tehakse kindlaks silmale nähtamatu, varjatud tunnused. Otsida senini nähtamatuid jälgi ongi vaatluse detailne ülesanne (Бастрыкин 2011). Näiteks ebaseadusliku kontrolljoone ületuse vahetust lähedusest leitakse rahakott, mis on kukkunud kontrolljoont ületanud jalatsijälgede sisse/kõrvale.

Sündmuskoha vaatlus peab olema igakülgne, täielik ja objektiivne. Igakülsuse ja täielikkuse nõue ei tähenda seda, et kogu sündmuskohta uuritakse ühesuguse põhjalikkusega. Tõendamise vajadusest lähtudes peab uurija oskama näha olulist. Uurija isikuomadustest ning uurimispraktikast omandatud kogemustest sõltub uurija oskus eraldada olulist ebaolulisest. Uurimisversioonid on sündmuskoha vaatluse igakülsuse ja täielikkuse kindlustamise vahendiks. Sellepärast ongi oluline see, et uurija püstitaks juba enne sündmuskoha vaatlust ja vaatluse käigus tõendamiseseme asjaolude kohta uurimisversioone ning selgitaks küsimused, mida on vaja versioonide kontrollimiseks lahendada. Igakülsuse ja täielikkuse nõue tähendab seda, et tõendamisel kasutatavaid andmeid tuleb koguda valival, pidades silmas nende seost kuriteosündmusega. (Lindmäe 1995:109)

Siinkohal saab töö autor välja tuua erinevused erinevatest allikatest pärit informatsiooni kohta, mis käsitlevad sündmuskohta uuriva uurija isikuomadusi. Nimelt toob Baströkin (Бастрыкин) välja kõik meeled, mida uurija kasutab, kuid Eesti kirjanduses räägitakse intuitsioonist, mida väidab ka Lindmäe oma raamatus. Ehk siis Vene Föderatsiooni

uurijad kasutavad nii kompimis-, nägemis-, maitsmis- jt meeli. Seevastu eestlane lähtub sisetundest, otsustades oma sisemise nägemuse järgi, kas objekt omab tähtsust või mitte, ehk siis ta loob endale kujutletava pildi peas, mis sündmuskohas võis toimuda või kus mingi objekt võiks asuda.

Vaatlus ei talu kaootilisust, segadust, ebamäärasust. Üks metodoloogilistest ülesannetest on valida optimaalne meetod sündmuskoha vaatluse territooriumi määramiseks. Laiendatud meetod näeb ette kogu sündmuskoha/territooriumi põhjalikku ja plaanipärast uurimist, valikuline näeb ette ainult üksikuid alasid, sektoreid, sõlmpunkte. Meeles tuleb pidada, et valikuline meetod ning selle kasutuselevõtt suurendab ohtu kaotada jäljed ning detailid. Seetõttu on kasulik see kasutusele võtta siis, kui laiendatud meetod pole mingil võimalusel võimalik, nt liiga laia territooriumi korral. Vaatlus on dünaamiline tegevus, kus selle osalised on pidevas liikumises. Seda vajalikum on vaatlus muuta süsteemseks. (Бастрыкин 2011)

Sündmuskohal taktikalise liikumise meetodid erinevad üksteisest stiili ja rakenduse poolest, kuigi neil kõigil on üks eesmärk: tagada struktuur ja korrapärasus, et ükski asitõend avastamata ei jääks. Iga analoogse sündmuskoha puhul ei ole ühtset taktikalise liikumise meetodit, vaid kogunud uurija hindab olemasolevaid andmeid ning lähtudes sündmuskohast, otsustab õige meetodi kasuks. (Lee *et al* 2001)

Oletame, et on ebaseaduslik piiriületus X asukohas ning kohale saabub uurija, analoogne juhtum toimus kaks nädalat tagasi, siinkohal saab väita, et sündmus, mis toimus kaks nädalat tagasi, ning missugust liikumismeetodit seal kasutati, ei kasutata hetkel käimasoleval sündmuskoha vaatlusel, kuna faktorid on erinevad ehk olustik on küll sama, kuid maastik on teine ning võimalik ei ole samasugust liikumismeetodit kasutada (nt. tsentripetaalset liikumise meetodit). Sündmuskohad ei ole identsed vaid võivad olla sama laadi ja samas kohas. Selleks, et leida jälgi ning erinevusi eelnevate otsimismeetoditega vajame süsteemi liikumises.

Süsteematilised otsimismeetodid on:

- 1) tsentripetaalne liikumine. Sellise meetodiga otsitakse sündmuskoht läbi spiraalselt sündmuskoha piirdealalt keskse lõigu suunas. Selline liikumine on sobiv selleks, et vähendada otsimisega põhjustatavat jälgede hävitamise ohtu. Negatiivseks küljeks on otsustava tähtsusega kriminalistikalise teabe saamine alles pärast pikaajalist jälgede

otsimist; 2) tsentrifugaalne liikumine. Sellise meetodiga otsitakse sündmuskoht läbi spiraalselt, alustades sündmuskoha kesksest lõigust ning liigutakse sündmuskoha piirdealale. Sellise meetodi eeliseks on otsustavate andmete kiire kätte saamine. Negatiivseks küljeks on aga jälgede hävimine; 3) otsesuunaline liikumine. Sellise meetodiga otsitakse sündmuskoht läbi kindlaks määratud üksteise kõrval asuvatel ribadel. Kasutatakse sellisel juhul, kui on väga vähe teada teo kulgemise kohta ja teo toimepanemise keskset kohta ei ole veel saadud kindlaks teha; 4) diagonaalne liikumine. Sellist liikumist teevad tavaliselt kaks isikut, kes otsivad sündmuskohta süstemaatiliselt, kusjuures otsimisteed peaksid otstarvekohasel moel lõikuma. Sellist meetodit kasutatakse eriti ülevaatliku sündmuskoha korral ja ka sel juhul, kui oletatakse, et ei leidu lihtsalt pilguga haaratavaid jälgi; 5) sektoriline liikumine. Sellise meetodi puhul jagatakse kogu sündmuskoht sektoriteks, milles toimub tsentripetaalne, tsentrifugaalne, otsesuunaline või diagonaalne liikumine. Sobib eriti laiade, vabas looduses paiknevate sündmuskohtade korral (Kergandberg ja Sillaots 2005:291-292).

Töö autori arvates on kõige efektiivsem süstemaatiline liikumisviis tsentripetaalne liikumine. Kuna, kui kõik eelnevad tegevused on tehtud ja alustada saab vaatlusega, siis tsentripetaalne liikumine algab sündmuskoha piirdealalt ja liigutakse sündmuskoha keskele. Töö autor leiab, et sellise liikumisega avastatakse kõige rohkem asitõendeid, kuna vaadeldakse kõiki objekte. Selline liikumine võtab küll kõige rohkem aega, kuid rikutakse ka kõige vähem sündmuskohal olevaid jälgi.

Käesoleva töö autor on Someriga (Somer) ühel nõul, kus Somer väidab, et vaatluse üheks tähtsaimaks ülesandeks on kõiksuguste faktiliste andmete kogumine, ühtki eset ega jälge, millel võib tähtsust olla kriminaalasja õigeks lahendamisel ei tohi vaatluse käigus kahe silma vahele jätta. Kas olulised on siin uurija isikuomadused ja varasemad uurimispraktika kogemused või uurija oskused eristada olulist ebaolulisest nagu seda väidab Lindmäe? Kuidas saavad üldse sündmuskoha vaatlust teostades asitõendite kogumisel mängu tulla isikuomadused? Kas see tähendab seda, et kogemused on rohkem olulised, kui teoreetilised teadmised toimingute teostamisel? Lindmäe seisukoht olulise eristamisest ebaolulisest on vajalik, kuid tuginedes KrMS § 61 lg 1-e, on kõik tõendid võrdsed ning ühelgi tõendi pole ette kindlaks määratud jõudu. Käesoleva töö autor arvab, et ilma teooriata ei ole praktiline tegevus nii täiuslik, nii teooriast tulevad teadmised ja oskused ning praktikast vajalikud kogemused.

3. TULEMUSTE NING KÄIGU TALLETAMINE

Juhindudes KrMS §-dest 86, 87 ning VTMS (väärteomenetluse seadustik) § 49 viiakse läbi vaatlus (Lähtutud on sündmuskoha vaatlusprotokolli blanketist vt LISA 2). KrMS § 87 alusel kantakse vaatlusprotokolli järgmised andmed:

1) sündmuskoha olustiku kirjeldus; 2) laiba isik või tundmatu laiba puhul isikukirjeldus; 3) vaatlusel avastatud dokumendi või muu objekti nimetus ja tunnused; 4) kuriteojälgede kirjeldus; 5) muud vaatlusandmed; 6) uurimistoimingus äravõetud ja asitõendina kasutatava objekti nimetus ja number (Kriminaalmenetluse seadustik, 12.02.2003).

Lähtudes KrMS § 87 lg 2-st ei kanta uurimistoimingus osalenud isiku seletusi ega vaatluse ajal tehtud jälitustoimingute andmeid sündmuskoha vaatlusprotokolli.

Juhindudes KrMS § 109¹ lg 2-e protokollitakse asjatundja avaldused seoses tõendite avastamise ja talletamisega. Töö autor saab siinkohal väita, et KrMS § -d 87 ja 109¹ on vastuolus, ühe paragrahvi (§ 87) järgi ei tohi protokollida uurimistoimingus osalenud isiku seletusi, teise paragrahvi (§109¹) järgi need protokollitakse.

3.1. Sündmuskoha vaatlusprotokoll: sissejuhatus, põhiosa, lõpposa

Kriminaalmenetluse seaduse nõudeid järgides koostatakse sündmuskoha vaatluse kohta protokoll. Vaatlusprotokoll koosneb sissejuhatusest, põhiosast ja lõpposast. (Somer 1996:78)

Sissejuhatuses kasutatakse kolmanda isiku mineviku vormi, põhi- ja lõpposas kasutatakse umbisikulist tegumoodi (välja arvatud kolmanda isiku mineviku vormis protokollitud avaldused) (Lindmäe 1995:119). Vaatlusprotokolli võib kirjutada käsitsi, kirjutusmasinal või arvutil printerkirjas (Somer 1996:81).

KrMS § 87 lg 2 sätestab, et vaatlusprotokolli ei kanta uurimistoimingus osalenud isiku seletusi.

Sissejuhatuses näidatakse ära:

1) protokoll koostamise kuupäev; 2) koostamise koht, koostaja ametinimetus ja nimi; 3) ajend sündmuskoha vaatluse toimetamiseks ja uurimistoimingu koht; 4) vaatlusest osavõtjad ja selle juures olijad; 5) vaatluse tingimused, uurimistoimingu algus ja lõpp, ilmastiku- ja vaatlustingimused; 6) asjatundjale tema õiguste ja kohustuste selgitamine ning selle kohta allkirja võtmine (Somer 1996:78).

Töö autor nõustub Someriga (Somer) protokoll sissejuhatusega seonduvas. Kõik eespool loetletud tegevused ja andmed peavad kirja pandud olema protokollis, kuna need aitavad kaasa järgnevale protokoll osa koostamisele.

Põhiosas talletatakse vaatluse käik ja tulemused järgnevalt:

1) kirjeldatakse juurdepääsu võimalusi teokohale; 2) näidatakse järjestikku kõik vaatluse toimetamisel avastatud asjaolud sellisel kujul, nagu need esinesid vaatluse ajal. Talletatakse ka negatiivsed asjaolud; 3) märgitakse kasutatud tehnikavahendid, nende kasutamise tingimused ja kord, objektid, mille suhtes neid kasutati ja tulemused, mis saadi, aga samuti ka see, kuidas on tagatud äravõetud objektide säilimine ja puutumatus. Protokoll peab tegema ka märkme, et enne tehnikavahendite kasutamist informeeriti sellest vaatlusest osavõtjaid ja selle juures olijaid (Somer 1996:78).

Käesoleva töö autor nõustub Someri (Somer) seisukohaga, mis tuleks vaatlusprotokoll põhiosas talletada. Kõik need kirjeldatud asjaolud annavad ülevaate sündmuskohast. Nende ülesanne peaks töö autori arvates olema toimunud sündmuse vaatepildi edastamine isikule, kes seda vaatlusprotokoll loeb. Kui vaatlusprotokoll lugeja ei saa aru, kuidas miski toiming tehti või, kuidas mingi objekt leiti, siis poleks vaatlusprotokoll koostamisel mõtet, kuna vaatlust teostab uurija, mitte kohtunik. Roxini (Roxin) teooriat siinkohal rakendades peakski vaatlusprotokoll olema täielik sündmuse kirjeldus pisisasjadeni välja, kuna just Roxin väidab, et tõendamine on kohtuniku veendumuse kujundamine (üldiselt kujundab prokurör). Kohtunik saab sündmuskoha vaatlusprotokollis kirjeldatud sündmusest põhjaliku pildi ning tal on ka kergem asjaolusid ja tõendeid hinnata ning otsust teha.

Protokoll lõpposa koosneb uurimistoiminguga ära võetud objektidest, kui need anti kellelegi üle, siis tehakse selle kohta protokoll märge. Näidatakse ära, objektide pakkimisviis. Vaatlusprotokoll lõpposa märgitakse skeemi või plaani tegemine,

tõmmise ja jäljendi valmistamine. Kuna praktikas kasutatakse vaatlusprotokollide trükiplanke, siis võib selle koostatud protokollile ülesehitus erineda. See tuleneb sellest, et kui kasutatakse tehnikavahendeid siis nende kasutamise kirjelduseks on plangil ruumi liiga vähe. Protokollile kirjutavad alla uurija ja uurimistoimingu juures olivad ning sellest osavõtjad. Kui keegi peaks keelduma alla kirjutamast või ei saa seda füüsilise puude tõttu teha, tehakse sellekohane märge protokollile. (Somer 1996:79)

Somer toob välja, et protokollile plangil on liiga vähe ruumi, et sinna teha ka skeem, mis aitab sündmuskohast parema ülevaate saada. Kuna tänapäeval on tehnika palju arenenud, siis sellist probleemi ei esine. Kuna menetleja ametnikul on ise võimalus plangi suurust reguleerida vastavalt vajadusele. Töö autori praktilised kogemused näitavad, et paljud ametnikud ei tea seda ja kasutavad ette antud blanketti sellises mõõdus nagu see on, millega kaasneb informatsiooni vähesus ja kättesaadavus, mida plangilt lugeda saab. Seega saab järeldada, et menetleja ametnik peab tundma tehnikat ja omama teadmisi ning sealjuures ka loominguühendust, et oma tööd kvaliteetselt teostada.

3.2. Sündmuskoha vaatlusprotokollile koostamine

Kogu vaatlusega saadud tõendusteave tuleb esitada süsteemikindlalt ja objektiivselt, mistõttu peab sündmuskoha vaatlusprotokoll olema täielik ja täpne. Talletatakse ainult tõendusliku tähtsusega teave, mis on seoses uuritava sündmusega. Protokoll koostatakse lihtsas ning arusaadavas keeles, täpselt ja lakooniliselt. Kui ei teata objekti täpset nimetust, siis kirjeldatakse seda põhjalikumalt, mitte ei mõeldaks sellele välja nimesid. Kui objekti peaks olema raske kirjeldada, siis võib seda kirjeldada teise sarnase üldtuntud objektiga (nt pudelikujuline ese). (Somer 1996:79-80)

Oma raamatus „Sündmuskoha vaatlus” lk 16 väidab Somer, et üheks tähtsamaks ülesandeks sündmuskoha vaatluse puhul on igasuguste faktiliste andmete kogumine tõendamiseseme asjaolude kohta ning lk 25 ütleb ta, et ühtki eset ega jälge ei tohi kahe silma vahele jätta, millel võib tähtsus olla kriminaalasja õigeks lahendamiseks. Käesoleva töö eelmises lõigus (lk 30) väidab Somer juba, et talletama peab ainult tõendusliku tähtsusega teave, mis on seoses uuritava sündmusega. Kuigi erinevad allikad viitavad kord sellele, et tuleb koguda kõiksugu jälgi ja siis, et vaid need, mis on

tõendusliku tähendusega. Siis kokkuvõtvalt saab öelda, et koguma peab siiski vaid tõendamiseseme asjaolude kohta vajalikku ja piisavaid asitõendeid.

Protokolli ei kirjutata muljeid ning ei anta omapoolseid hinnanguid ega tõlgendusi. Samuti ei kirjutata sinna oletusi ega järeldusi, mis ei ole ilmsed. Vaatluse käik ja tulemused protokollitakse hiljem. Vaatlusel tehakse märkmeid ja visandeid. Soovitatav on vaatluse algul teha visandina sündmuskoha skeem, kuhu kantakse objektide mõõtmed, andmed nende asukoha ja paiknemise kohta jne. Hiljem kasutatakse visandit protokollis kirjutamisel. Protokolli ei täideta vaatluse toimetamisega samal ajal, kuna kui vaatlusprotokoll koostada sündmuskohast eemal, siis ei ole võimalik kontrollida ega saada vastust esilekerkinud küsimustele. (Somer 1996:80-81)

Käesoleva töö autor nõustub Somergia (Somer) vaatlusprotokolli koostamises osas sellega, et protokoll olgu täielik ja täpne, igasuguste võõrsõnade või lühendite kasutamine võib protokollis lugejat eksitada. Ei pruugita aru saada, mida tegelikult protokollis kajastati. Enda muljete ning omapoolsete hinnangute andmine võib samuti protokollis lugejat eksitada ja seega ei ole lubatud seda teha.

4. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

Antud uuring on viidud läbi kvalitatiivse andmekogumismeetodiga ankeetküsitluse aspektist lähtuvalt. Selleks, et kvaliteetseid ja sisukaid vastuseid saada leppis töö autor eelnevalt kokku kordoni juhtidega, kes peaksid küsimustikule vastama, kuna polnud mõtet küsitleda ametnikke, kes antud valdkonnaga ei tegele. Töö autor sai nelja kordoni peale kokku 18 vastust, mida on analüüsitud. Käesolevas töös kasutab töö autor kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodit uuringu tulemuste kajastamiseks.

Töö autori andmetel pole Lõuna prefektuuris, maismaapiiri kordonitel (Piusa, Saatse, Luhamaa, Värska) hetkel sündmuskoha vaatluse teostamiseks vajaminevatest tehnikavahenditest reguleerivat nimekirja, mis sätestaks ära miinimum tehnikavahendite olemasolu iga kordoni kohta ning mille tulemusel saaks teostada sündmuskoha vaatlust igakülgset, täielikult ja objektiivset. Töö autor soovis teada saada, millised tehnikavahendid hetkel nendel kordonitel olemas on, kas neid on piisavalt ning kas nad on ka kaasaegsed. Ning millistest tehnikavahenditest neil sündmuskoha vaatluse läbiviimiseks puudus on. Lisaks uuris töö autor täiendavalt küsimustikule, milliseid teoreetilisi soovitusi ja lisasid (ankeetküsimustiku küsimus nr 3 ja 4) ametnikud kasutavad sündmuskoha vaatluse edukaks läbiviimiseks ja protokollimiseks. Selleks viis töö autor läbi ankeetküsitluse Piusa, Saatse, Luhamaa ja Värska piirivalvekordoni ametnike ning juhtide seas, kus kordonite juhid andsid küsimused iseseisvalt edasi neile ametnikele, kes sündmuskoha vaatlusega tegelevad. Küsitlus (vt LISA 3) koosnes kuuest küsimusest, millest kaks (nr 3 ja 4) hõlmasid teoreetilisi lähtekohti ja lisasid sündmuskoha vaatlusprotokolli ja vaatluse teostamisel.

Ankeedi täitja pidi vastama küsimusele võimalikult sisukalt, kui ta suudab ning küsimustele nr 3 ja 4 vastama jaatavalt (JAH) või eitavalt (EI) ning omapoolset arvamust avaldama.

Küsimus nr 1. sisaldas tehnikavahendite olemasolu ning kasutust. 18 ametniku vastuste analüüsist toob töö autor välja, et tehnikavahendeid, mida hetkel kordonid kasutavad sündmuskoha vaatluse teostamiseks on vähe. Kordonitel on küll olemas erinevad

tehnikavahendid kuid mõnel kordonil koguni puuduvad korralikud tehnikavahendid. Näiteks mõnel kordonil on olemas politseilint sündmuskoha piiramiseks, mõnel ei ole. Siinkohal toob töö autor välja olemasolevad tehnikavahendid nelja kordoni peale kokku, mida maismaapiiri kordoni ametnikud kasutavad (kõigis kordoneis ei ole neid vahendeid, alljärgnev loetelu on üldistav, mida ametnikud kasutavad).

1) Fotoaparaat, 2) GPS – seade, 3) taskulamp, 4) raadiosaatja, 5) joonlaud, 6) mõõdulint, 7) punased lipud, 8) nuga, 9) kompass, 10) joonestusvahendid, 11) prügikotid, 12) öövaatlusseade, 13) teenistusköör, 14) binokkel.

Esimese küsimuse vastuste analüüsist tuleb välja, et kordonitel puudub ülevaade tehnikavahenditest, mida sündmuskoha vaatluse teostamiseks vaja läheb. Põhjus on väga lihtne, neil puudub vastav nimekiri. Miks sellist nimekirja neil pole, ei oska töö autor vastata. Küll aga käesoleva töö autor koostas sellise nimekirja koostöös Lõuna prefektuuri kriminaalbüroo kriminalistikatalituse juhi Piia Radik-Tint'ga (vt LISA 4). Antud nimekiri sätestab tehnikavahendeid, mis peaksid maismaapiiri kordonitel olemas olema ning piisavad, et sündmuskoha vaatlust edukalt läbi viia.

Küsimus nr 2. sisaldas, kas neid tehnikavahendeid on piisavalt ning on ka piisavalt kaasaegsed? Kõik vastajad olid ühte meelt, tehnikavahendeid ei ole piisavalt ning olemasolevad tehnikavahendid on amortiseerunud ning soovitakse kaasaegsemaid. Põhjuseks toodi välja, et esinevad probleemid nende kasutusega nt taskulambil ei kesta akud üldse, fotoaparaadid teevad halva kvaliteediga pilte ning on vanad, ei saada teha panoraamvõtet. Töö autori arvates tuleks olemasolevad fotoaparaadid välja vahetada uuemate ning multifunktsionaalsemate vastu, millega saab teha korralikke pilte ning mis võimaldavad ka videosalvestusi teha.

Küsimus nr 3. sisaldas teoreetilisi lähtekohti (sündmuskoha piiramine, ülearused isikud, ühe raja kindel kasutamine, fotografeerimine). Üheksa ametnikku vastasid, et nad ei piira sündmuskoha, kuna neil puudub selleks vastav lint, viis ametnikku vastasid jaatavalt ning neli ametnikku vastasid, et vajadusel piiratakse. Sündmuskoha mitte piiramisega toodi põhjenduseks välja veel ka, et sündmuskoha asub enamasti juhtumite puhul metsa sees ning kõrvalistel isikutel puudub alus piiririba viibimiseks. Samas aga kui piiririba kulgeb mööda kolmanda isiku majast siis sündmuskoha piiratakse ning kõrvalisi isikuid sündmuskohale ei lasta. 15 ametnikku, kes sündmuskoha vaatlust teostavad ei liigu mööda ühte kindlaks tehtud/valitud rada või teed, ning kolm

ametnikku liiguvad. Mis aga puutub jälgede talletamisse, siis siinkohal saab välja tuua, et jälgi fotografeerivad kõik ametnikud, kes küsimustikule vastasid.

Küsimus nr 4. sisaldas jooniste ja skeemide kasutamist sündmuskoha vaatlusprotokolli lisana. 18 vastanuist vastasid kõik, et alati tehakse ka sündmuskoha skeem, seda siis kas käsitsi või mõne arvutiprogrammiga (*GPS TrackMarker*). Küll aga jooniseid teevad ainult neli vastanuist ning 14 teevad vajadusel, kuid mitte alati. Skeemide kohalt lisatakse ka sündmuskoha vaatlusprotokolli piiririkkumise rajooni (koha) ühisvaatluse akt (vt LISA 5), mis on koostatud eesti ja vene keeles koostöös Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piiriesindajate abidega. Aktis näidatakse ära, et ületus on toimunud ning kus see toimus.

Küsimus nr 5. sisaldab, millistest tehnikavahenditest on puudu sündmuskoha läbiviimisel. Eelkõige ametnikud ei tea, mis tehnikavahendeid neil üldse vaja oleks, kuna neil puudub selline nimekiri. Üks ametnik soovis täpselt selliseid tehnikavahendeid nagu kasutavad NCIS kriminalistid, ülejäänud 17 ametnikku seevastu olid konkreetsemad. Puudu on alljärgnevatest tehnikavahenditest, mida sooviksid ametnikud kasutada sündmuskoha vaatlust tehes:

1) statiiviga kaamera; 2) sündmuskoha asitõendi markerid; 3) politsei lint; 4) videokaamera; 5) diktofon; 6) mõõtevahendid; 7) DNA talletamise vahendid; 8) asitõendi pakendid; 9) nurkjoonlaud; 10) keemilised ained.

Viimases küsimuses uuriti, millistest nõuannetest/soovitustest või seadustikest lähtutakse sündmuskoha vaatluse läbiviimisel. Siinkohal toodi välja huvitavaid aspekte, millest ametnikud lähtuvad sündmuskoha vaatluse läbiviimisel: (järgnev loetelu on üldistav)

Koolitusele saadud teadmised; 2) koolist omistatud (mis meelde on jäänud); 3) kriminaalmenetlus seadustik; 4) väärteomenetlus seadustik; 5) piirivalvemäärustik; 6) tehakse nii nagu osatakse; 7) kogenumatelt kolleegidelt saadud näpunäited; 8) kogemus; 9) üldtuntud tõdedest (ei sülitata sündmuskohal, suitsukonisid ei pillu maha jne); 10) karistusseadustik; 11) organisatsiooni sisesed normdokumendid; 12) piirata sündmuskoht.

Ankeetküsitlus on koostatud selleks, et teada saada, milliseid tehnikavahendeid kasutatakse sündmuskoha vaatluse teostamiseks ja jälgede talletamiseks ning millistest

tehnikavahenditest on puudu Lõuna prefektuuri maismaapiiri kordonitel. Ankeetküsitlusest selgus, et tehnikavahendeid ei ole piisavalt ning olemasolevad on amortiseerunud. Mille tulemusena koostas käesoleva töö autor ka vastava nimekirja (vt LISA 4), mis peaks maismaapiiri kordonitel olema olemas.

Analüüsid küsitluse vastuseid saab järeltada veel, et puudus on sündmuskoha vaatluse koolitustest ning ametnike teadmistest, kuidas viia läbi edukat sündmuskoha vaatlust. Siinkohal teebki töö autor ettepaneku, et korraldada rohkem:

- 1) koolitusi sündmuskoha vaatluse kohta, 2) välja vahetada amortiseerunud tehnikavahendid uuemate vastu, 3) koostada nimekiri vajaminevatest tehnikavahenditest, et tagada sündmuskoha vaatluse täielikkus, igakülgsus ja objektiivsus.

KOKKUVÕTE

Antud lõputöö eesmärk oli uurida, kas sündmuskoha vaatluse menetlustaktika nõuanded ja soovitused on piisavad kriminaalmenetluse seadustiku §-s 83 sätestatud eesmärgi täitmiseks ning koostada nimekiri miinimum tehnikavahendite olemasolust maismaapiiril. Selleks, et lõputöö eesmärki täita, uuris autor kriminalistikast tulenevaid soovitusi ja nõuandeid, kuidas sündmuskoha vaatlust läbi viia. Lisaks viis töö autor läbi ka empiirilise uuringu Lõuna prefektuuri kordonite juhtide ja ametnike seas maismaapiiri kordonites sündmuskoha vaatluse puhul kasutatavatest tehnikavahendite aspektist lähtuvalt. Töö autor keskendus enamjaolt sündmuskoha vaatluse taktikalistele nõuannetele ning töötas läbi taktikalised soovitused, millele lisas ka omapoolsed järeldused ning andis nõuanded. Põhirõhk käesolevas töös langes sündmuskoha vaatluse kaitse tagamisele, ettevalmistavatele tegevustele enne sündmuskohale jõudmist, tehnikavahenditest ülevaate andmisele ning tegevustest sündmuskohal. Samuti käsitles töö autor sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamist, kus autor andis omapoolsed soovitused, mida saab lugeda iga peatüki juures.

Käesoleva lõputöö eesmärgi saavutamiseks püstitatud küsimused said töö raames vastatud järgnevalt:

Enne sündmuskohale jõudmist peab uurija:

1) koguma lähteandmeid, tagama sündmuskoha kaitse, organiseerima koostööd uurimisasutustega, kindlaks määrama sündmuskoha vaatluses osalejad, kontrollima ja vajaduse korral täiendama sündmuskoha vaatlusel kasutatavaid tehnikavahendeid.

Kuidas aitavad menetlustaktika soovitused ja nõuanded kaasa sündmuskoha vaatluse teostamisele, et täita kriminaalmenetluse eesmärk?

2) soovitused ja nõuanded on tulemuslikkuse tagajad, kuidas tehnikavahendeid kasutada ja missuguse taktika valimine on kõige parem ning tulemuslikum tõendite otsimisel, leidmisel ja fikseerimisel.

Milliseid tehnikavahendeid kasutatakse hetkel maismaapiiril ning millistest tehnikavahenditest on puudus?

3) Hetkel kasutatakse maismaapiiril alljärgnevat tehnikavahendeid:

1) Fotoaparaat, 2) GPS – seade, 3) taskulamp, 4) raadiosaatja, 5) joonlaud, 6) mõõdulint, 7) punased lipud, 8) nuga, 9) kompass, 10) joonestusvahendid, 11) prügikotid, 12) öövaatlusseade, 13) teenistuskoe, 14) binokkel.

Puudu on alljärgnevatest tehnikavahenditest, mida sooviksid ametnikud juurde:

1) statiiviga kaamera; 2) sündmuskoha asitõendi markerid; 3) politseilint; 4) videokaamera; 5) diktofon; 6) mõõtevahendid; 7) DNA talletamise vahendid; 8) asitõendi pakendid; 9) nurkjoonlaud; 10) keemilised ained.

Uurides teoreetilisi käsitlusi sündmuskoha vaatluse teostamisest ning sündmuskoha vaatlusprotokollide koostamisest, saab töö autor järeldada, et mõneti on soovitud ja nõuanded piisavad, kuid need vajaksid täiendamist, mida ka töö autor püüdis teha omapoolsete soovitude ja arvamuste avaldamistega.

Teoreetilisest uurimisest selgus, et pigem on probleeme sündmuskoha kaitsega, mille ka vastava erialakirjanduse autorid on välja toonud. Nimelt, tihtipeale alles sündmuskohale jõudes hakkab uurija selle puutumatust tagama, mis on käesoleva töö autori arvates väär. Sündmuskoha kaitse tuleks tagada ikkagi juba enne sündmuskohale jõudmist esmaste ametnike poolt (sündmuskoha avastanud jalgsipatrull/autopatrull). Kui seda ei tehta, võidakse oluliselt muuta, kas tahtlikult või tahtmatult sündmuskoha olustikku, millega võib kaasneda asitõendite ja jälgede rikkumine. Lisaks sündmuskoha kaitsele nentis H.Lindmäe, et tõendamisel kasutatavaid andmeid tuleb koguda valivalt, millest töö autor järeldab, et uurija peaks juba sündmuskohal otsustama, millised objektid on seotud tõendamiseseme asjaoludega ja millised mitte. Töö autori arvates ei peaks uurija keskenduma valikute tegemisele tõendamiseseme asjaolude kohta tõendite kogumisel, vaid need sündmuskohalt kokku koguma. Hiljem on võimalik hinnata, millised on vajalikud tõendamiseseme asjaolude kindlaks tegemiseks ja millised mitte. Kui aga on oluline tõend kogumata jäänud, võib see oluliselt mõjutada kriminaalasja uurimist.

Empiirilisest uuringust selgus, et hetkel puudub Lõuna prefektuuris maismaapiiri kordonitel sündmuskoha vaatluse teostamiseks tehnikavahendite nimekiri, kasutatavad tehnikavahendeid ei ole piisavalt ning olemasolevad on amortiseerunud. Lisaks selgus uuringust veel, et sündmuskoha kaitset teostavad viis ametnikku 18'st, üheksa ametnikku ei piira ning neli ametnikku piiravad vastavalt vajadusele. Siinkohal saab luua paralleeli teora ja praktikaga. Sündmuskoha kaitse tagamine on probleemne tegevus, kas siis tehnikavahendite puudumise tõttu või olukord ei nõua seda.

Käesolevat tööd on võimalik kasutada õppematerjalina sündmuskoha vaatluse teostamise ning vaatlusprotokolli koostamise osas. Samas on võimalik ka kasutada töö autori poolt koostatud tehnikavahendite nimekirja ning võtta see aluseks Lõuna prefektuuris maismaapiiri kordonites.

РЕЗЮМЕ

Автор данной дипломной работы сосредоточен на осмотре места происшествия. В работе автор анализирует тактические советы и рекомендации к осмотру места происшествия, в том числе какие необходимые технические средства в приграничных производствах по делам о виновных деяниях, и как собранные данные зафиксировать в протоколе осмотра места происшествия.

Целью работы было узнать достаточны ли советы и рекомендации тактики расследования к осмотру места происшествия для выполнения Уголовно-процессуального кодекса § 83. Дополнительно теоритическому исследованию автор совершил и эмпирическое исследование в Южной префектуре среди глав и пограничников сухопутных заставов, чтобы узнать, какие технические средства используют для осмотра места происшествия, какие технические средства имеются и какие необходимы в соответствии с какими законами ещё действуют. В результате дипломной работы можно подтвердить следующее; тактические советы и рекомендации к осмотру места происшествия достаточны для качественного осмотра места происшествия. Очень важна защита места происшествия и необходимость качественных технических средств. Из эмпирического исследования выяснилось, что у сухопутных заставов Южной префектуры не хватает технических средств и соответствующего списка необходимых технических средств. Имеющие технические средства амортизированные и недостаточны для проведения качественного осмотра места происшествия. Дипломная пабота имеет важное практическое значение, так как даёт краткий обзор рекомендаци к осмотру места происшествия. Дополнительно составил автор работы список технических средств для качественного сбора следов с места происшествия. Данную работу можно использовать в качестве средства обучения для работников пограничного бюро Южной префектуры. Полный объём дипломной работы 51 страницы.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

А.И. Бастрыкин. 2011. Криминалистика: техника, тактика и методика расследования преступлений : научно-практическое пособие: Санкт- Петербург : Проспект

*C.Roxin. 1991. Strafverfahrensrecht. München: Beck

*Е. А. Доля. 1996. Проблема начала в теории уголовного процесса. - Государство и право

Kergandberg, E., Järvet, T., Ploom, T., Jaggo, O. 2004. Kriminaalmenetlus: Teine, muudetud trükk. Tallinn Sisekaitseakadeemia kirjastus

Kergandberg, E., Sillaots, M. 2006. Kriminaalmenetlus. Tallinn Kirjastus Juura

Krüger, U. 2006. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses, üldkäsitlus. Tallinn Sisekaitseakadeemia kirjastus

Kriminaalmenetluse seadustik 12.02.2003, jõustunud 01.07.2004 – RT I 2003, 27, 166 ... RT I 2012, 6

Lall, A. 2009. Kuritegude jälgede kriminalistikaline uurimine. Tallinn: Sisekaitseakadeemia

А. А. Леви. 1982. Осмотр места происшествия : справочник следователя : Москва : Юридическая литература

Lee, H. C., Palmbach, T., Miller, T., T. 2001. Henry Lee's crime scene handbook. London, Elseveir; Academic

Lindmäe, H. 1976. Kriminalistikaehnik. Tallinn: Eesti raamat

Lindmäe, H. 1995. Menetlustaktika. 1. õpik. Tallinn: Juristide täiendkeskus

*Leonhardt, R., Roll, H., Schurich, F.-R. 1995. Kriminalistische Tatortarbeit. Ein Leitfaden für studium und praxis. Heidelberg: Kriminalistik Verlag

Maurer, K. 2000. Õigusleksikon (Toim. A. Aule, L. Pohlak, T. Kiisverk). Kirjastus Interlex

Piirivalvemäärustik, 16.12.2011, Politsei- ja Piirivalveamet, asutuseseks kasutamiseks, kättesaadav Politsei- ja Piirivalveameti siseveebist, tutvutud 14.02.2013.

Prükk, K. 2000. Juridica, IX, 553. Juridica kodulehelt http://juridica.ee/get_doc.php?id=194 välja otsitud 22.04.2013.

Rosentau, M. 2001. Tõendamine teadmise standardmudelis. Juridica, III, 188-205

Reedik, S. 2009. Sündmuskohal kasutatavate kriminalistikavahendite inglise-eesti seletav sõnastik. Publitseerimata magistriprojekt. Tartu ülikool. Tartu. http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/17175/Reedik_Siiri.pdf?sequence=1 välja otsitud 21.04.2013.

Somer, J. 1996. Sündmuskoha vaatlus : õppevahend politseikoolile. Paikuse: Paikuse Politseikool

Somer, J. 1995. Tõmmiste valmistamine ja nende protsessuaalne vormistamine. Juridica, nr 6, 261-262

LISAD

LISA 1. Ebaseaduslike piiriületuste arv aastate lõikes:

2010.a	Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril			
	Ebaseaduslike piiriületuste arv	Neist tahtlikud	Neist tahtmatud	Neist teadmata
Piusa	10	5	2	3
Saatse	1	1	0	0
Värskas	5	0	2	3
Luhamaa	5	2	1	2

2011.a	Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril			
	Ebaseaduslike piiriületuste arv	Neist tahtlikud	Neist tahtmatud	Neist teadmata
Piusa	17	9	5	3
Saatse	8	5	2	1
Värskas	8	1	4	3
Luhamaa	6	5	1	0

2012.a	Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril			
	Ebaseaduslike piiriületuste arv	Neist tahtlikud	Neist tahtmatud	Neist teadmata
Piusa	34	23	2	9
Saatse	11	6	4	1
Värskas	12	5	3	4
Luhamaa	23	20	2	1

2013.a 2 kuud	Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril			
	Ebaseaduslike piiriületuste arv	Neist tahtlikud	Neist tahtmatud	Neist teadmata
Piusa	13	9	0	4
Saatse	0	0	0	0
Värskas	0	0	0	0
Luhamaa	7	6	0	1

Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril salakaubaveo eesmärgil				
	Piusa	Saatse	Luhamaa	Värskas
2010.a	1	1	1	0
2011.a	3	3	2	0

2012.a	14	4	16	3
2013.a 2 kuud	8	0	5	0

Ebaseaduslikud piiriületused maismaapiiril sisserände eesmärgil

	Piusa	Saatse	Luhamaa	Värska
2010.a	3	0	0	0
2011.a	6	2	2	0
2012.a	9	2	3	2
2013.a 2 kuud	0	0	1	0

PS. Teadmata juhtumid on sündmused, kus piiririkkuja on jäänud tabamata ning piiriesinduse tasandil pole ühisvaatluse käigus rikkumise põhjust suudetud tuvastada.

LISA 2. Sündmuskoha vaatlusprotokoll

---

menetleja nimetus

VAATLUSPROTOKOLL

Väärteoasja nimetus _____

Vaatluse koht ja kuupäev _____

Vaatluse algus kell: _____

---

menetleva ametniku ametinimetus, ees- ja perekonnanimi

juhindudes KrMS §-dest 86 ja 87 ning VTMS § 49 viis läbi vaatluse:

1. Vaadeldav objekt: _____

dokumendi, muu objekti või asitõendi nimetus

2. Vaatluses osaleb: _____

protokollija, spetsialist vm, nende nimi ja kontaktaadress

3. Kasutatud tehnikavahendid: _____

tehnikavahendi liik ja mark

4. Vaatluses osaleb tõlk: _____

nimi ja kontaktaadress

keda on hoiatatud, et oma ülesannete täitmisest alusetu keeldumise ja teadvalt valesti tõlkimise eest vastutab ta KarS §-de 318 ja 321 järgi.

_____

tõlgi allkiri

5. Vaatluse käik: _____

vaadeldava objekti tunnused, sellel olevad jäljed ja nende tuvastamise viis, sündmuskoha vaatluse korral olustiku kirjeldus,

_____

muud vaatlusandmed

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

6. Objektide suhtes rakendatud meetmed: _____

asitõendina kaasa võetud objekti nimetus, millesse pakitud ja objektile omistatud nr

_____

7. Protokollis lisad: _____

salvestis; koostatud skeem, joonis, muu näitlik materjal; ülekuulamise käigus protokollis juurde võetud objektide nimetused

_____

8. Märkused protokollis kohta: _____

märgitakse märkuste sisu või nende puudumine, protokoll läbi loetud isiklikult või ette loetud

_____

_____

Vaatluse lõpp kell: _____

Menetleja ametnik _____

Tõlk _____

Muud vaatluses osalejad _____

LISA 3. Ankeetküsitlus

Tere,

Olen Sisekaitseakadeemia piirivalveteenistuse õpperühma BS090 kadett Siim Seim. Kirjutan lõputööd teemal "NÕUDED SÜNDMUSKOHA VAATLUSELE JA VAATLUSPROTOKOLLI KOOSTAMISELE MAISMAAPIRI ALASTES SÜÜTEOMENETLUSTES LÕUNA PREFEKTUURI NÄITEL". Soovin oma lõputöös lisaks teoreetilisele käsitlesele teostada ka empiirilist uuringut. Eesmärgi täitmiseks on vajalik koguda andmeid selle kohta, milliseid tehnikavahendeid kasutavad sündmuskoha vaatluse teostamisel piirialaste süütegudega tegelevad menetlejad jälgede ja asitõendite otsimiseks ning nende fikseerimiseks. Samuti seda, kuidas rakendatakse vaatluse teostamisel teoreetilisi nõuandeid ja soovitusi.

Aktsepteeritavate tulemuste saavutamiseks on vajalik piisavalt suur arv vastajaid ja põhjalikke vastuseid kõikidele küsimustele.

Seega palun Teie kaasabi, et minu poolt kirjale lisatud küsimustele vastaksid võimalikult paljud süütegude menetlemisega tegelevad ametnikud.

Küsimustele vastanute isikuandmed ei kuulu lõputöös töötlemisele ja on kaitstud vastavalt seadusele, analüüsimisele ja järelduste tegemiseks kuulub üksnes sisuline vastus.

Täna ette koostöö ja vastuste eest!

Lugupidamisega,

Siim Seim

Küsimused:

1. Milliseid tehnikavahendeid enamasti kasutatakse piirialastes süütegudes sündmuskoha vaatluse teostamisel jälgede avastamisel ja fikseerimisel?(loetlege need tehnikavahendid)
2. Kas sündmuskoha vaatlusel kasutatavad tehnikavahendeid on piisavalt ja on piisavalt kaasaegsed vaatluse teostamiseks ja jälgede kogumiseks?
3. Kas sündmuskoha vaatlusel järgitakse teoreetilisi soovitusi ja nõuadeid vaatluse teostamisel:
  - a) piiratakse sündmuskoht
  - b) ei lasta sündmuskohale ülearuseid isikuid
  - c) liigutakse mööda ühte kindlaks tehtud/valitud rada või teed
  - d) pildistatakse jälgi
4. Kas sündmuskoha vaatlusprotokolli koostamisel kasutatakse lisaks ka:
  - a) skeeme
  - b) jooniseid
5. Millistest tehnikavahenditest on puudus sündmuskoha vaatluse läbiviimisel?
6. Millistest nõuannetest/soovitustest või seadustikest lähtutakse sündmuskoha vaatluse läbiviimisel?

LISA 4. Tehnikavahendite nimekiri

Sündmuskoha tööks vajalikud kaitsevahendid:

1. Kummikindad
2. Mask
3. Jalatsitele katted

Sündmuskoha kaitsmiseks:

1. Lint „Politsei“

Dokumenteerimiseks, Sündmuskoha jäädvustamiseks:

1. Fotoaparaat + statiiv, objektiiv
2. Videokaamera
3. Laserkaugusmõõtja, mõõdulint (erineva pikkusega 5m ja 25m)
4. Mõõtkavadega joonlaud
5. Taskulamp soovitatavalt 210+ lm võimsusega
6. Kirjutusvahendid (vildikad-erinevat värvi, harilik pliats, pastakas, kustutuskumm)
7. GPS- seade, maastiku kaart
8. Numbertähised (asitõendite/jälgede markeerimiseks)
9. Märkmik
10. Dokumendimapp tööks vajalike blankettidega

Jalatsijälgede fikseerimiseks:

1. Kipsi pulber
2. Metallist Jalatsijälje-raam
3. Mõõtkavajoonlaud (L –kujuline)
4. Minigripp kilekotid segu valmistamiseks
5. Veekanister

DNA proovide kogumise komplekt:

1. DNA tampoonid
2. DNA proovide karbid
3. Analüüsitopsid
4. Destilleeritud vesi

Asitõendite pakendamine:

1. Pakkematerjal (paberkotid, pappkarbid, kilekotid)
2. Kollane ja punane teip „Asitõend“
3. Etiketi kleebised pakenditele

LISA 5. Piiririkumise rajooni (koha) ühisvaatluse akt

KINNITAN

KINNITAN

Eesti Vabariigi piiriesindaja

Vene Föderatsiooni piiriesindaja

Eesti-Vene riigipiiril

Vene-Eesti riigipiiril

Võru piirkonnas

«___» _____ 20___ a

«___» _____ 20___ a

Piiririkumise rajooni (koha) ühisülevaatuse

AKT

_____

(aeg, kuupäev)

_____

(piiririkumise rajoon/koht)

Ühelt poolt

_____

(ametikoht piiriesinduses, teenistus-/auaste, ees- ja perekonnanimi)

Teiselt poolt

_____

(ametikoht piiriesinduses,

teenistus-/auaste, ees- ja perekonnanimi)

_____ poole initsiatiivil on läbi viidud piirirežiimi rikkumise koha ühisülevaatus ja on koostatud skeem:

